

Přítomnost

15
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XVI

V PRAZE 12. DUBNA 1939

ZA K 2.—

Národní umění se rodí stále znovu F. PEROUTKA

Nepolitická politika - naše metoda nynější Z. SMETÁČEK

Co Němci očekávají od Čechů MILENA JESENSKÁ

Chemie přebytku či nedostatku? W. GREILING

..., „hledat štěstí jinde“? MARIE KUBEŠOVÁ

Umění poslouchati rozhlas FRANTIŠEK KOŽÍK

Milion kilogramů jedu — V nových státoprávních poměrech — Záchrana existencí, hlavní úkol českého snažení — Význam Albanie

Sezona od 1. března

Revma, dna, ischias, nervosy, ženské choroby
Levné jarní paušály od K 960,- za 3 týdny

PŘÍTOMNOST

ukládá starati se pečlivému otci o

BUDOUCNOST

rodiny

Vhodný způsob této péče

životní pojistkou

poradí Vám

akciová pojišťovna

Praha II., Spálená 49 - Telefony 344.41.4

Světovou sensací

prvního řádu jsou

švýcarské psací stroje

HERMES
babu

s automatem pásky, oboustranným vypínačem okraje a velkou řádkovou páskou, s elegantním kuffíkem

JEN K 1340,-

Zádejte předvedení dalších modelů

CHOCHOLA A SPOL.,
PRAHA, Václavské n. 23, v pasáži

Používejte aktivního uhlí

OSTACOL!

Vyrábí Spolek pro chemickou a hutní výrobu, Praha

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii.
PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9-10, 3-4.
Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby vnitřní, žaludeční, střevní a výměny látek, em. esistent I. med. kliniky prof. Schmidta.
PRAHA I., Na Příkopech 35. Ord. 9-10. 1/2 3-1/2. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLA

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9-10 a 2-4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO**

ord. 3-4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-
DÍČKOVA 15. (Hlávkův palác.)

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 10

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A.

Tel. 315-28.

Současnou světovou politiku vysvětluje a její nejbližší vývoj předvídá *nejčasovější kniha dneška*

OTTY GRAFA

IMPERIUM BRITANNICUM -
Od ostrovního státu k světové říši

344 stran, s mapou. Cena 39 K, váz. 51 K

U knihkupců

Družstevní práce

Praha II., Národní 36

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 14: F. PEROUTKA: Naše ústava. — MILENA JESENSKÁ: O umění zůstat stát. — JAN FRANK: Děti nervosního století. — C. C. FURNAS: Člověk musí jíst. — A. ČERNÍK: Emil Jannings — nic než člověk. — F. PEROUTKA: Rozloučení se Slovenskem. — JAN KARTA: Česká samospráva na nových kolejích. — PŘEMYSL PRAŽÁK: Božena Němcová. — F. PEROUTKA: Když se tvořil poměr k Německu. — Bismarckova politika vůči Čechům. — Celní poměr mezi Protektorátem a Říší. Protektorát a německo-rumunská smlouva. — Pro světovou hospodářskou spolupráci. — Hlavní zásady norimberských zákonů. — Varování. — Znovu prosíme čtenáře.

Přítomnost

řídí **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I, NÁRODNÍ TŘÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novinová sazba povolena v Brně ředitelstvím pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Diabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 12. DUBNA 1939

ČÍSLO 15

Nepolitická politika — naše metoda nynější

V tom druhu politiky, na který jsme nyní odkázáni, to jest v drobné, neúporné práci ve všech oborech a ve vytrvalém soustředování všech sil a síleček, není náš národ pouhým školákem. Drobná práce buditelů jej na rozhraní osmnáctého a devatenáctého století vytrhla z mdloby, drobná práce osvětová z něho učinila jeden z národů kulturně a politicky nejprobudilejších, drobná práce v obcích a jiných samosprávných institucích jej politicky vyškolila, drobná práce v dílnách a podnicích mu dala hospodářskou sílu a vyspělou technickou úroveň a souhrn vši této i jiné drobné práce jej nakonec povznesl až k státní nezávislosti.

Na tuto metodu drobné práce, která je z nezákladnějších rysů jeho genia, bude se musit náš národ za nynějších okolností dobře rozpomenout. Klade si především za úkol udržet se a zachovat se. Ale to není pro národ hrdý a zdravý dost. Zdravý národ, jakým zajisté jsme, nemůže vidět naplnění svého úkolu jen v zachování holého života, on chce a musí chtít dále růst, sílit, rozvíjet se ve všech oborech lidské činnosti. Jako se normální jednotlivec nemůže zřici ničeho, co náleží k plnosti lidského bytí, tak ani národ nemůže resignovat na nic, co patří k samozřejmému evropskému standardu a co jej činí rovnoprávným členem civilisovaného lidstva.

Ničím jiným si toto postavení nezajistíme, než zase svou osvědčenou metodou drobné práce. Pro paměť i pro příklad tu citujeme několik výňatků z předválečných spisů jednoho z našich největších učitelů této metody, T. G. Masaryka.

»Nenutí nás historie starší, stejně jako běh událostí časových, k tomu, ujasnit si dokonale, jak se jakožto samobytný a samostatný národ udržíme? Nenutí nás všechn náš vývoj k otázce, jak se udržíme jakožto národ malý? Tato myšlenka trápila naše buditele Dobrovského, trápila Kollára, jehož všechno myšlení bylo unikáním přirozené malosti; na myšlenku tuto odpovídal Palacký, rozšiřiv Kollárovův problém kulturní na problém politický.«

»Především vydatné sociální reformy, práce kulturní, politika vnitřní. Socialisace české politiky je důsledným pokračováním obrozenských ideí: humanita dnes pojímá se musí méně abstraktně a extensivně, humanita dnes znamená pracovat pro ty, které jsme posud z kulturní práce vylučovali; dáti jim pouze některá práva je málo — myslit, pracovat musíme s nimi a pro ně.«

»Česká politika musí přestat být »politikou«. Žádné podlizavosti nebude, protože nebude žádné pře-pjatosti! To není učení, že zlému se nemá odpírat, naopak, má se mu odpírat pořád a všude, ale důsledně a hned od samých zárodků. Kdyby lidé tak zvaní dobří a hodní nebyli vlastně lenoši, zlých by již nebylo... Dnes volání po práci, po práci drobné, je tak oprávněné — přičiňme se sami a nečekejme, že pro nás a za nás bude pracovat vláda vídeňská a jiní. Kde vadí vláda a policie našim učitelům, našim kněžím, našim advokátům, našim lékařům a jiným všem, aby nepracovali a o pokrok lidu se nestarali?

Je holým neštěstím, že si zvykáme očekávat tolik od vlády, samočinnosti se vzdávající. To je ten krajní liberalismus politický, ta nešťastná víra v — policii. Přispěli k tomu naši buditelé a zejména Palacký svou historií. Je totiž osudný klam myslet, že všechna naše historie není než ustavičný boj proti Němcům a vládě — tak malí jsme nebyli a nejsme. Vyvíjeli jsme se i pozitivně, vývoj náš má obsah svůj a vlastní, v němž antagonismus proti Němcům hrá roli velikou, ale přece jen podřízenou. V tom realismus, a to v otázce nad jiné důležité, liší se od Palackého i Havlíčka a ovšem od běžného teď politisování. Je to požadavek politiky absolutně aktivní a pozitivní; troufejme si konečně sami být většími — nejsme tak malí, jak naši vlastenečtí fňukalové nám i jiným namlouvají. Kollár řekl hluboké slovo: Ve světě mají každého člověka i každý národ za to, zač se vydává, ale musí se také za něco vydávat.«

»Využítkovat všech pokroků a vymožeností vědy a poznání musí být heslem naší národní praxe. Tak si vlastně už Palacký představoval praktické úsilí národní. To znamená využití všech praktických vědomostí, přírodovědných i duchovědných, tedy netoliko snad pouze techniky, hygieny, nýbrž právě tak pedagogiky a didaktiky — školství — a konečně politiky v nejšířším smyslu... O organizaci národní hygieny atd. — o tom všem se dosud málo uvažovalo; v myslích našich zahrnuje se to všechno nejasným pojmem politiky, a přece: kdo nám vadí, provádět v obcích takovou správu, tak vzornou, že by se jí musel obdivovat celý svět?«

»I naše politika, jako všude jinde, musí být založena na hlubší a všestrannější práci kulturní, musí býti praktickým užitím politického a obecného vzdělání vůbec. A toho vzdělání nebylo a ještě není. Čeští politikové musí, jak Palacký správně žádal, to dovésti, aby pro věc svého národa užili všech vymožeností ustavičně pokračující vědy moderní.«

»Jen pomýšlení na to, že by Čech se musil svého dožebřávat, je mně hrozné... Kdo pozorněji se dívá na náš život veřejný, neuvidí pouze to slabošské

žebráctví, ale potká se se zvláštním typem intrikánů. Intrikánství toto otravuje však všecek náš pospolitý život — protože nedovedou být lvy, stávají se liškami, protože nedovedou být hrdiny, stávají se lokaji a pomáhají si lokajským chytráctvím. »Politika« je ideál těchto četných a četných lidí.

Slýchati i důvody této bezcharakternosti: malý, slabý národ si prý jinak nemůže pomoci — buď žebrat nebo intrikovat. Je to pravda? Je skutečně nutné, aby malý národ, aby člověk v poměrech malého národa si pomáhal intrikou, má lež ve svých různých podobách státi se přímo národní zbraní? Může člověk jen ve velikém národě býti pravdivým, nerodí se mužové bez bázně také v národech malých? Je macchiavellismus a lokajství nezbytná zbraň potlačených, malých a slabých? Není — i slabý může dosíci svého cíle bez intriky, ba jen tak ho vůbec dosáhne, jak skutečnost poučuje. Kdo chce a umí pracovat, nepotřebuje intriky.

Život je boj a boj ten právě malým a slabším je těžký, vždyť právě v tom je všecek smysl toho boje — o spravedlnost vždycky jen slabší stáli a ji se domáhali. Je však možné obstáti v tom boji čestně, ačkoli nesnadno. Kristus dal pravidlo: Aj, já posílám vás jako ovce mezi vlky; protož buďte opatrní jako hadové a prostní jako holubice.«

(Česká otázka, 1894)

»Naši buditelé pochopili, že malý národ se udrží jen využitím všech vymožeností osvětových a že se udrží jen humanitou. A to je smysl našeho obrození a zároveň naší minulosti. Pokračovati v práci obrodní znamená tedy všemožně se zasazovat o prvenství v tom, co národům všem je nejdražší, zasazovat se o prvenství osvětové a mravní — to je náš ideál humanitní. Že tím zároveň pěstovati a zdokonalovati budeme svůj jazyk, rozumí se pak samo sebou.«

»Pravím-li, že politická taktika dnes spočívati musí v politické práci všech, v práci založené na náležitém vzdělání všech, čelím tím docela úmyslně a vědomě politické neprací, politické taktice dob starších a prošlých. Práce politická, jako skutečná práce všecka, vyžaduje soustavnosti, pilnosti, stálosti, vytrvalosti — občasně vzrušení citů a vůle a úryvkovité jednání není práce. Takové taktiky si dovolovali v starší době velicí páni, dovoluje si ji aristokracie a plutokracie ještě i dnes, ale to není politika lidu a nemá ani pro lid a vůbec pro nikoho významu. Tato politika je sport, ne práce. Člověk moderně vzdělaný poznává, že společnost se vyvíjí krokem, ne skokem, a proto stojí ve všech oborech, tedy i v politice, o stálou práci reformační. Svět stál a stojí na práci, ne na náladě, svět udržuje se jen prací, a to prací drobnou, prací stálou. Ani v geologii katastrof není a nebylo. Co se dříve mělo za ojedinělé, úryvkovité katastrofy, poznáváme nyní jako výsledek nesčetných vlivů malých a menších. Tak i ve společnosti a historii převraty veliké, bijící do očí lidí nepozorujících a nechápajících, jsou jen sumací a výsledkem stálých vlivů a příčin malých. Dnes poznáváme, že zejména revoluce

osmnáctého století byly výsledkem a pokračováním předchozího pochybného vývoje, poznáváme, že revoluce je symptomem a další příčinou nezdravoty, a proto voláme po práci a opět po práci soustavné, promyšlené, stálé, vytrvalé. Politika lidová je stálou a nepřetržitou reformací — politika lidová je nadšením pro práci a práci.«

»Žádná vláda nedovede nás potlačit a germanisovat — to může dnes být docela jasné nám i vládě, a proto nemluvme při každé maličkosti o hrobech atd. Nesugerujme jiným, ani sami sobě, co přece nijak nechceme. Ta fňukací taktika je jeden z příznaků politické krise. Vlády se nemusíme bát, leda sebe. A co se germanisace týká, pamatujme více na »samovolnou germanisaci«, abych užil toho historického jména. ... A konečně musí vláda dojít poznání, že je v prospěchu celé říše, abychom my Čechové se spravovali sami a samostatně. Národ potlačený, je-li uvědomělý, zjevně nebo skrytě překáží vládě cizí — a tím se zdržuje vývoj části i celku.«

»Jen prací a opět prací lze dělat politiku moderní, jen prací a opět prací lze dělat politiku světovou a tím zároveň uniknout té tísnivé malosti. Ostatně malost ta zmizí — je lepšího života a ruchu dost. Musíme příčinu té malosti vykořenit z gruntu, musíme zničit tu malost samu.«

(Naše nynější krise, 1895)

»Život státní a politický nemá pro národ té důležitosti, která se mu u nás tak často přisuzuje. Určitěji řečeno: politická samostatnost nás nezachráni a nepasí. Byli jsme samostatní a ztratili jsme samostatnost svou, jsou národové samostatní a přece nesvoji.«

»Naše situace národní se právě v novější době ztížila a ztěžuje ustavičně. Moderní komunikace, moderní pokroky větších a velkých národů ve všech oborech, promyšlené a pořád promyšlenější jejich postupování vůči národům ostatním, relativní volnost, zabezpečená konstitucionalismem, a rozpoutání obecné konkurence netoliko průmyslové, nýbrž vůbec kulturní, pokroky školství, žurnalistiky a intelektuální organizace vůbec, utužení, zdokonalení a rozmnožení státní správy — to všecko jsou faktory tak mocné a právě nové, že vůči nim nestačí nám přestávat na běžných formulacích našeho národního programu. Nikdo se nedej klamat a ukonejšit našimi úspěchy. Úspěchy ty jsou, ale nezapomínejme, že nejsou absolutní, nýbrž relativní, a sotva tou měrou, jakou pokročili ostatní národové a zejména Němci. Dnes na nás cizí svět a jeho kultura nedoráží méně než v době Kollárově a Dobrovského, naopak více a intenzivněji. Stačilo-li našim otcům české slovo, my pracovat musíme, aby slovo to učiněno bylo českým duchem. Není to paradoxon, ale poznání, čerpané z pilného srovnání naší nynější literatury se starší, pravím-li, že od roku 1848 a od doby konstitucionalismu germanisace nás ohrožuje, řekl bych, vnitřněji než v dobách dřívějších, snad více než v dobách císaře Josefa.

Já se situace té nijak nebojím, ale považuji za svou povinnost na ni ukazovat. Nezbyvá nám než ta vnitřní politika, kterou Palacký stále a stále nám doporučo-

val. Palacký očekával spásu jen od práce osvětňé. A ovšem nemyslil Palacký, že by osvětňá práce byla jen vzděláním intelektuálním a nikoli také charakterovým, anebo že by věda dokonce byla vlastním účelem. Věda má sloužit vzděláním člověka a národů.«

(Palackého idea národa českého, 1898.)

»Není pochybnosti, že by mnohý člověk za ideu život položil, ale divné je, že týž člověk, když se po něm žádá, ne život obětovat, ale několik let pevně pracovat pro týž národ, nebude pracovat a neodhodlá se k tomu heroismu práce drobné, nudné.«

»Člověk, i když umírá, chce umřít s pózou, má to být něco, nač lidé ukazují prstem; my všichni příliš žijeme v myslích lidí, nejsme dost svými. To mnoho působí na naši ctižádost, hrdost. Proto všechno, co je okázalé, volíme před neokázalým. A mučednictví v tichosti, mučednictví neokázalé je příliš řídké. Je přirozené, že mučedník chce mít útěchu ze všeobecné sympatie. To není nic špatného. Ale to druhé je větší. Běží o to, v malých věcech vyhledat to velké. To tam je. Vlastně to velké i to všední je v nás. Kdo dovede ve všedním životě těžit hodně mnoho citů, hodně mnoho poznatků, ten je zabezpečen a nemusí se bát všednosti. To může být všední život a při tom nevšední hloubka citů a poznatků, o které člověk zvyklý na okázalosti nemá potuchy. Být boháčem v sobě a ne v těch vnějších skutcích a v očích jiných!«

»Prací se teprve stáváme lidmi, charakter, stáváme se samostatnými. Člověk nepracující není samostatný. Ani nepracující národ jím není. Bez práce nikdy nemáme dostatek důvěry v sebe. Prací teprve poznáváme svou sílu. Práce je sebepoznávání. Sebeoznání znamená pracovat. Kdo nepracuje, je člověk pověřivý, žebrák, tulák, čekající zázraky; zázrakem chce žít.

Nejen člověk, ale společnost všecka, ba celá příroda je v ustavičné práci. Moderní teorie pokroku a vývoje znamená teorii práce, totiž v tom smyslu, že všechen pokrok děje se prací, prací neuvědomělou i uvědomělou. Příroda a společnost je jediná velká, ohromná dílna. Ale ne dílna úplně mechanická, otrocká. Pokud nám lidem práce je prostředkem k účelu, běží o tento poslední účel, který má národ a celé člověčenstvo. A prací dosahuje tohoto účelu, ideálu. Pochopení práce, náležitě pochopení toho, co je práce, mělo by být páteří našemu celkovému názoru na svět. A názor na svět měl by být pracovním názorem na svět: synergismus bych to nazval, totiž: že svou spoluprací každý z nás může platně přispět k vývoji celku, může tento vývoj zdržovat nebo dokonce zastavovat.«

»Dnes, kdy stát zabírá pořád víc a více činnosti, kdy se stává něčím, čím dříve nebyl, něčím podstatně jiným než byl stát absolutistický, dnes také stává se činnost politická rozmanitější, a proto se musí přemýšlet o tom, jak využít všeho k cíli politickému. My myslíme většinou toliko na politickou činnost sněmovní, parlamentární. To je vada: každý z nás může být politicky činný ve svém oboru, ať učitel, medik, stavitel — bude-li jen dobře pracovat... Ne-

běží jen o činnost ve spolcích, nýbrž i mimo spolek, mimo stranu, všude. Všude můžeme pracovat, kde stojíme a chodíme, pro sebe a pro celek. A zejména jedna věc by měla být jasná pro inteligenci politicky vzdělanou, ta totiž, že všude, po celých našich zemích na různých koncích by měli být lidé, kteří, třebaže nejsou formálně spojeni spolkem, stavem, druh druhu rozumí: takový tacitus consensus. Kde v národě není takového consensu, tam je zle. Každý národ, církev, stát, společnost, spolek je ztracen, nemá-li členy, kteří si bez umlouvání rozumějí. Proč nemůže někdo v Praze, v Plzni, v Opavě pozorovat to, co se děje, a dělat z toho logicky stejné úsudky? To je ten tacitus consensus. Představme si, že by v každém městě byl aspoň jeden člověk, který by pozoroval náš český život, stejně myslel, stejně dělal úsudky a podle toho pracoval; byl by to neuvědomělý, neustavený spolek lidí, kteří by měli největší důležitost. To u nás chybí. Není u nás politické diskuse jako u národů jiných a zejména velkých; na příklad u Němců můžeme vidět ten veliký consensus v cílech, ve směrech, který se pak objevuje na rozmanitých stranách. To dává národu německému takovou sílu, a je nebezpečí pro národy, kde toho není.«

(Jak pracovat, 1898.)

»Nemějme záliby v mučednictví. Nemějme záliby ve smrti. Je to divná věc: lidé chtějí žít a nedovedou se odtrhnout od smrti. Chceme-li tedy život, nechťejme mučednictví. Jestliže se posud volalo: Pryč s mučitelé! musíme také říci: Pryč s mučedníky! Pokud jsou mučitelé, jsou mučedníci, ale pokud jsou mučedníci, jsou také mučitelé. Vzpomeňte si v románě Turgeněvově »Novina« na sympatickou Marianu, jak chce obětovat život za Rusko. Pořád čeká, kdy přijde příležitost, kdy národ řekne: teď polož hlavu. Avšak ten okamžik nepřišel, třebaže jej pořád čekala. Ale přišel praktický člověk Solomin, ředitel továrny, a ten jí pověděl, oč běží: Rusko nečeká na obětování života, ale tomu nečistému hochovi vyčesej vlasy, umyj nečistou nádobu atd., toho je třeba.

Pracovat, to znamená odpírat zlému, a důsledně. Všude, vždy a zejména zlému v jeho zárodku. To znamená být radikální, ale vytrvalý. Nemít strachu, řekl bych. Ze strachu se lidé dopouštějí násilí, ze strachu lžou. Tyran a lhář má strach, a otrokem je i ten, kdo znásilňuje... Veliké zlo je, že žijeme v myšlence, co řekne o mně souseď. Ale o to běží, mít svůj úsudek, svou individualitu. Odhodlejme se být svými! Nežijme na cizí účet, na cizí svědomí... Hledejme vzdělání. Právě proto, že cit je slepý, musíme citu svítit rozumem. Vzdělání hledejme praktické, ale také všeobecné, filosofické. Dnes zejména je také třeba vzdělání historického, politického. Mravnost dnes znamená do veliké míry mravnost politickou. Nedělejme rozdílu mezi politikou a mravností.«

(Ideály humanitní, 1901.)

»Náš malý národ (jsou i jiné malé a menší národy: Dánové, Švédové atd.) a nesamostatný má poněkud

jiné úkoly než národy veľké a musí se brát jinou cestou. Jistě, jak Havlíček mu pověděl, musíme sbírat všechny své síly a silky. Menší národ může vyniknout koncentrací sil. Neběží jen o velikost číselnou, ale o velikost ducha. A není nikde psáno, že by národ náš, který kdysi byl v řadě osvětné prvý, měl být v řadě národů poslední. Není snadné, pravda, sebrat všechny naše síly v jedno. Máme stran mnoho a malé; žádná, ani největší, nerepresentuje většinu národa. Proto musíme provozovat politiku, která organisuje všechny strany ku práci. Není chyba, jsou-li strany, rozdělující si práci národní; ale čím intensivnější je dělba práce, tím potřebnější je účelná organisace té práce.

(Americké přednášky, 1907.)

Z. S.

poznámky

V nových státoprávních poměrech

Od 15. března 1939 do 5. dubna 1939, to jest v údobí, kdy k nám přišlo říšské vojsko, až do dne, kdy přijel říšský protektor, aby se ujal správy země, bylo jakési mezivládi, které je teď nahrazeno definitivními poměry. Tento nový státoprávní stav je zákonně upraven prozatím výnosem o zřízení protektorátu Čech a Moravy v rámci velkoněmecké říše a prohlášeními, jež s odpovědných stran říšských a českých byly na výnos říšského kancléře navázány. Rozumí se, že podrobnosti úpravy zatím chybí a budou vypracovány zákonnou formou, která pravděpodobně bude vyhlášena vládou na základě zmocňovacího zákona a případně projednána parlamentem, budou-li v dohledné době vykonány formální volby a bude-li nějaké parlamentní těleso zřízeno. Prozatím je nahrazováno výborem Národního souručenství. Důležité je, že od provisoria jsme přešli k definitivnímu stavu. Přijmout situaci, dívat se na ni střízlivě a realisticky a pracovat usilovně na záchranu existenci našich spoluobčanů, kteří přesunem hranic a změněnými státoprávními formami jsou dočasně vyřadění z práce, to je nyní hlavní příkaz doby. Všechno stranictví pozbývá smyslu. Nyní jsme všichni jen Čechové.

V těchto třech týdnech se změnilo tak mnoho, že ačkoliv vidíme důkazy těchto změn kolem sebe, i když jen vyhlédneme z okna, nebyli jsme pochopitelně zatím ještě s to je řádně strávit. To je přirozené, a říšskoněmecký tisk sám to v dlouhých člancích připouští a praví, že našemu národu musí být dopřán ke všemu čas. Projevy dobré vůle s obou stran jsou nezbytným předpokladem dobrého spolužití a je potěšitelné v dané situaci, že k těmto projevům došlo.

Náš národ žil po deset generací v habsburské říši, kde již téměř umíral, když vlastní silou se probral z hrozivé mdloby ke vzkříšení. Je nás dnes osm milionů. Udržet tento národ a založit jeho další vzrůst ve velkoněmecké říši, v tom je všečen smysl našeho soudobého snažení.

Nemělo by smyslu tyto ztráty oplakávat. Národ je zde, je pracovitý a počítá se svým osudem, který je určen poměrně velkým přírodním bohatstvím, schopnostmi lidu a hlavně zeměpisným položením. Tento národ má právo na existenci. Základ pro naši další práci je tím dán, a povede-li se Říši dobře po stránce hospodářské, budeme i my hospodářsky na tom lépe, stejně jako budeme sdílet osud Říše v každé proměně evropské situace, jež nyní je zatím ještě

naprosto nepřehledná. Národy, jež neměly podílu na světovém bohatství, se domáhají celkové přestavby světa po hospodářské stránce. Jak vyložil říšský ministr dr. Funk ve své řeči, kterou jsme zde před týdnem komentovali, může se tak stát cestou mírové hospodářské spolupráce. Tím by se změnila tvář a životní styl celého světa, speciálně ovšem Evropy a zvláště pak střední Evropy.

Prorokovat, jak se to vše stane, je ovšem dnes naprosto nemožné, nehledě k tomu, že nemáme na tento kaleidoskop změn již žádného vlivu. První republika trvala dvacet let, druhá něco přes pět měsíců a třetí — po vyhlášení samostatnosti Slovenska — necelý jeden den. V těchto proměnách nutno tedy především pečovat o zachování národa, zůstat poctivými, střízlivými a dbát toho, aby politický rozum, kterým se náš národ vždy tak vyznamenával, v nových státoprávních poměrech, jež se nyní staly definitivními, řídil se především těmito základními příkazy opravdového českého vlastenectví.

Moll.

Záchrana existencí, hlavní úkol českého snažení

Po událostech z minulého měsíce, které nás všechny na chvíli vyšinuly, rozhlížíme se kolem sebe a pozorujeme, že typicky český střízlivý realismus opět nabývá vrchu. Tak je to správné a v tom leží také budoucnost našeho národa a nás všech, abychom dovedli i nadále zachovat si neporušené srdce pro cit a rozum pro práci. Máme teď všichni před sebou dva veliké úkoly, které splývají dohromady, totiž chránit existenci českého národa a v něm chránit existence pracujících lidí. Všechno ostatní musí ustoupit do pozadí, a jak je patrné, také ustupuje.

O umístění poddůstojníků a důstojníků začíná se jednat se státními a veřejnými úřady a institucemi a se zástupci soukromého podnikání. Bude to pochopitelně velmi nesnadné, a musíme počítat s jistým překrvením těchto služeb, ale je lépe, když tito mužové budou alespoň taktu umístění hned, než aby oni a jejich rodiny propadli malomyslnosti a zoufání. To by bylo nebezpečné nejenom jim, ale nám všem, zkrátka situaci celého našeho národa. Dát jim práci a nové životní úkoly není tedy jen úkol sociálně-hospodářský s politickým pozadím, (aby totiž byly zjednány všechny předpoklady pro udržení klidu a pořádku u nás, což je věc ze všeho nejdůležitější, a což je možné jen tehdy, nebude-li lidí zoufalých), ale je to význačný úkol psychologického rázu. Proto je nutno ho řešit s porozuměním a se zvláště citlivou rukou.

Dále máme asi 120.000 nezaměstnaných v oblasti Čech a Moravy. Teď ovšem budeme mít více možnosti tento problém prozkoumat přímo individuálně, a dá se tu velmi mnoho udělat, protože asi třetina těchto lidí je prostě nezaměstnatelná pro nemoc, stáří, ztracené pracovní schopnosti a podobně. Pro ty se musí zřídit zvláštní sociální opatření a nemá smyslu je stále a stále registrovat jako nezaměstnané, kteří se ucházejí o práci. Jde tu o lidi, kteří nemusí bydlet ve městě, nýbrž mohou být přeřadění na vesnice. Městským lidem se to zdá někdy divné, ale každý, kdo se těmito věcmi zabýval, ví, co na příklad znamená na vesnici oněch pouhých 500 K ročně starobní podpory, která byla vyplácena v rámci sociálního pojištění Ústřední sociální pojišťovnou úhrnnou roční částkou 30 až 40 milionů korun těm osobám, na které pro jejich věk (byli přestárlí) anebo pro různé jiné důvody se nemohly vztahovat zákony o invalidním a starobním důchodu. Starý člověk, který žije v nějaké chalupě na venkově a reprezentuje pro chalupníka přínos 500 K ročně, má pro něj daleko vyšší

hodnotu, než tato částka. Ale i pro veřejnou správu je to výhodnější, než kdyby tito namáhavé tovární práce neschopní lidé byli shromáždováni ve velkoměstských útulcích, kde přijdou státní sociální péči nesrovnatelně draze. Nadto ještě bývají nespokojeni, protože pochopitelně v takových starobních domovech musí býti jakási polokasárnická kázeň.

Zbude nám proto z nezaměstnaných sotva dvě třetiny celkového úhrnu. Plánů je zde dost, a užijeme-li říšsko-německých metod financování prací, jež se osvědčily a jež dostatečně u nás byly také již některými národohospodáři v modifikované formě propagovány (viz například dr. Josefem Mackem), nebude to zvláště nešťastný problém zařadit těchto 70 až 80.000 nezaměstnaných do zaměstnání. Troufáme si tvrdit, že tato nezaměstnanost zcela zmizí.

Pomnichovské události vytvořily kádr asi 150.000 českých, slovenských, rusínských a částečně i německých a židovských uprchlíků. Tento kádr se nyní rozdělil mezi oblasti Protektorátu, Slovenska a Maďarska a také se část vrátila i do vlastního německého území. Z předběžných dat je patrné, že asi 25.000 uprchlíků je ještě podporováno, a odečteme-li ženy a děti, jde o umístění asi 12 až 15.000 lidí. Z nich převážná většina jsou dělníci, asi po jednom tisíci mezi nimi pak úředníci a bývalí samostatní zemědělci. Vzhledem k nedostatku sil na venkově bude nutno zde asi se rozhodnout k nucenému zásahu a umístit zemědělce v zemědělské práci; pokud možná přeskolit na ni i část dělnictva, protože pochopitelně nyní nebudeme s to zaměstnávat na sezonní zemědělské práce dělnictvo ze Slovenska a bývalé Podkarpatské Rusi. Nebude to lehký problém.

Pro úředníky, řemeslníky a živnostníky bude nutno hledat nová sídliště a patrně dohodou, případně jistým tlakem, dosáhnout toho, aby řemeslníci, živnostníci a obchodní zaměstnanci vtlačili se mezi ty, kteří v území Protektorátu mají své drobné podniky. Sloučením družstev odpadne několik set prodejen v Čechách i na Moravě a ty je možno přidělit nezaměstnaným obchodníkům, živnostníkům, menším úředníkům a bývalým obchodním zaměstnancům. Nebude to skvělá existence, ale budou moci žít. Ostatní se musí vtlačít do řemesel a živností jako pomocníci. Zvláštní problém zde bude tvořit tak zvaná inteligence, kterou asi ovšem sotva bude možno zaměstnat výlučně u úřednických prací. Jakmile se však upraví otázka majetku těchto lidí, který zůstal mimo území Protektorátu, bude snad i to možno řešit ústředním zásahem. V této souvislosti by snad bylo žádoucí vytvořit konferenční sbor, složený jak z teoretiků, tak z praktiků, který by se těmito problémy zabýval a přijímal také podněty zvenčí. Státní hospodářská rada, která, nemýlíme-li se, nyní zanikla tak náhle, jak se zrodila, by v menším rozsahu měla zase existenci oprávněnou.

To všechno budou věci složité, ale musíme se do nich pustit, protože nejpřednějším naším úkolem nyní musí býti práce pro záchranu lidských existencí. To je nad všechno ostatní. I když to bude na nějakou dobu znamenat obecný pokles životní úrovně, musíme do hospodářského života našeho národa zařadit všechny nezaměstnané, neboť je to nejenom nutné pro záchranu národa, ale také pro zabezpečení klidu v něm a pro přípravu klidnější a lepší budoucnosti.

Už jsou tu výstrahy: V posledním čtvrtletí minulého roku klesla osobní doprava na železnicích u nás o 40 proc., nákladová doprava o 50 proc. a doprava rozpočtená na tunové kilometry o 60 proc. Doprava uhlí dokonce klesla o 70 proc.

To je tak vážný ukazovatel, že nepřipouští příliš mnoho debat a nařizuje, aby se hned na tomto úkolu začalo obecně pracovat. »Kdo chvilu stál, již stojí opodál« — napsal Jan Neruda.

Cis.

Význam Albanie

Mezi Řeckem a Jugoslavií, právě proti »patě« italského poloostrova ve vzdálenosti pouhých osmdesáti kilometrů, leží Albanie, která jako svobodný stát vznikla r. 1912 po balkánských válkách. Měří 26.000 čtverečných kilometrů a má asi milion obyvatel, z nichž třetina je složena z Řeků, Turků, Italů, různých drobnějších slovanských kmenů a menších obchodnických osad, v nichž jsou zastoupeny nejrozličnější národy. Po stránce hospodářské je to země velmi chudá, která produkuje olivový olej, tabák, kožišiny, kůže, kukuřici, rašelinu, trochu dříví a minerálů (mezi nimiž začíná vynikat petrolej) a pěstuje dobytek. To vše v míře velmi skromné, při velmi nízké životní úrovni albánského lidu. Převážná většina obyvatelstva je křesťanského náboženského vyznání východního ritu, malý zlomek je mohamedánského náboženství. Dopravních cest téměř není; bylo sice vybudováno několik silnic vojenského rázu, ale hlavní doprava je obstarávána potahy a pobřežní plavbou, rychlejší spojení jedinou leteckou linkou, která byla vybudována Italy. Hornatá, kamenitá země, rozervaná kaňony, propastmi a skalami, proházená samými kopci i v nižších polohách přímořských, s rašelinitými a bažinatými lukami, představuje Albanie zemi s vážnou scenerií, která tísnivě působí na každého cizince. Právě tak vážný a uzavřený je i její lid, který se nepodařilo ani Turkům opanovat.

Rozumí se, že hlavní význam Albanie je strategický. Její polooha proti ostrovu Saseno, italskému Gibraltarů, umožňuje, aby jugoslávské loďstvo bylo »zazátkováno« v severním Jadranu a aby žádné jiné loďstvo nemohlo mezi Albanií a Itálií na sever proniknout, jsou-li oba břehy v jedné ruce. Itálie obsadila nyní Albanií na základě smlouvy z r. 1926, v níž se albánský král Zogu uvolil připustit takové opatření v případě potřeby pro Itálii, anebo v případě nepořádků v zemi. Tiranský pakt, na základě jehož se to stalo, měl ještě hospodářské dovětky, podle nichž Itálie budovala v zemi letiště, mosty, opevnění a silnice, zejména na severní hranici. Drač byla vybudována v moderní přístav, na první pohled nesmírně přesahující obchodní možnosti i bohatství Albanie. R. 1931 král Zogu již nechtěl obnovit smlouvu s Itálií a povolal do země britské policejní instruktory. Na znamení protestu odvolala proto r. 1932 šéfa vojenské italské misse z Albanie. Těsné italsko-albánské styky, snahy albánského krále je uvolnit a současná mezinárodní situace nezbytně vedla k tomuto kroku.

Cis.

otázky a odpovědi

Co Němci očekávají od Čechů

I.

Češi nám nyní velmi často kladou otázku, co vlastně od nich chceme. Už pouhá okolnost, že se nás táží a že nás jejich otázky překvapují, dokazuje, jak jsme se sobě odcizili a jak obtížný je úkol, před kterým — i my Němci i vy Češi — stojíme: Poctivě se dorozuměti a především pochopiti v jakém duševním rozpoložení Čech tyto dny prožívá. Už v říjnu a v listopadu jsem často slyšel otázku, co vlastně ještě teď po Čechách

chceme a v únoru, když se začaly rýsovat první známky rozladění mezi Berlínem a Prahou, stávaly se otázky naléhavější: co s námi je š t ě t e ě zamýšlíte, co od nás čekáte? Bylo nám těžko odpovídati, ačkoliv jsme přesně věděli, co jsme očekávali od Čechů. Ale to je jako v manželství. Člověk očekává od druhého, že se nějak zachová, ale ten druhý to musí sám vycítit a sám musí vědět, jak se zachovat — jakmile se táže a jakmile je nutno mu věci vysvětlovat, stává se jeho výkon, jeho vyjítí vstříc, jeho vlídné gesto už bezcenným.

Nyní zase slyšíme otázku: co vlastně od nás očekáváte? Jsme sice toho mínění, že už to dávno musí být známo a nechápeme ani úzkost Čechů o svou národnost, kterou jim přece Vůdce zaručil, ani nechápeme, co je vlastně v našem očekávání nejasného. Ale přece se chci pokusit, — a budíž to jednou zřetelně vysloveno, a to nikoliv politikem nebo důležitým novinářem, nýbrž někým, kdo se domnívá, že myslí a cítí, jako můj celý národ dnes myslí a cítí.

Tedy především: očekávali jsme, že Češi zhodnotí docela jinak události z léta a z podzimu 1938, než se to ve skutečnosti stalo. Proč Češi nechtěli a nechtějí nahlédnout, že se mnichovskou dohodou nestala křivda, nýbrž, že se křivda odčinila? V roce 1919 přivítali jste nás k svému státu, aniž byste se nás ptali. Když jsme proti tomu po prvé protestovali, byl náš protest státní mocí potlačen. Hlásili jsme se ke slovu ústy svých zvolených parlamentních zástupců, ale vy jste naše protesty vzali tak málo na vědomí, jako všechny naše žádosti, přání a stížnosti. Jednali jste tak, dovolávající se čtrnácti Wilsonových bodů, dovolávající se sebeurčení národů. Nechápete právě tak, jako to zřejmě nechápou Britové a Francouzi, že v německém národě, že v každém Němci zůstala z let 1918—1919 hluboká rána, »trauma«, chceme-li to definovat psychologicky. Použili jste Wilsonových zásad všude, kde se vám hodilo a ne dbali jste jich všude, kde rušily koncept vašeho vítězného míru. Rozdělili jste Maďary podle práva sebeurčení, ale zároveň jste přivítali tři miliony Maďarů do jiných států podle strategických hledisek. Domnívali jste se, že vypěstíte půjčkami, almužnami a vměšováním státnost. Ještě roku 1931 odvážil se váš Beneš hroziti německé říši válkou, kdyby Rakousko bylo k ní připojeno!

Tážeme se vás, copak to nevíte? Nikdy jste o tom nepřemýšleli? A pakliže jste přemýšleli, nikdy vám nenapadlo, že je třeba odčinit křivdu a že se to v Mnichově stalo? Na podzim jste říkali, že vám ukrajujeme kusy země jako údy živoucího masa. Co jste vy udělali r. 1919, vy s maďarskou hranicí? Podle toho systému, jak jste tehdy vy kladli hranice Maďarsku, byla by německo-česká hranice v Mnichově musila být stanovena ještě o 30 km hlouběji do země. Vaše noviny byly plny nářku nad osudem Poličky, (která byla vrácena); r. 1919 ztratili jsme my celé stovky Poliček a bylo nám řečeno, že se to děje ve jménu spravedlnosti a dorozumění národů. Cožpak to nevíte? Či jste to tak rychle zapomněli nebo o tom nikdy nepřemýšleli? V říjnu jsme se domnívali, že se vzpamatujete a uznáte pravdu. Místo toho musili jsme čísti v novinách, musili jsme chápati mezi řádky, musili jsme naslouchat šepotu a konečně slyšeti nahlas z řečí vašich státníků, že se domníváte, že se vám stala ohromná křivda. Křivdu na vás snad spáchali vaši

spojenci, nikoliv Adolf Hitler, který zřídil pořádek, odpovídající přesně zásadám, které jste vy sami 1918 předkládali nám jako vzor spravedlivého míru. Naříkali jste nad milionem Čechů, kteří se dostali pod německou svrchovanou moc. Že polovička z toho byli kolonisté, kteří byli v posledních dvaceti letech posláni do německého území, to jste zamlčeli. Vaši státníci vykládali, že váš stát zchudl, že není více výnosným statkem, nýbrž pouhou chaloupkou. Neleží v tom současně přiznání, že náš sudetský domov byl dvacet let koloniálním územím, do kterého jste posílali své lidi jako úředníky, důstojníky, obchodníky, průmyslníky, železničáře, listonoše, hostinské atd., na jeho útraty jste kráslili a rozšiřovali svá česká města? Očekáváme od Čechů, že i toto uznají. Slovem i písmem dostávali jsme nezávazné krasořečnění, dostávali jsme demokratická spásná poselství, ale čtyři sta — pět set tisíc Němců hladovělo, ztrácelo naději a našim mladým lidem nezbyvalo nic, než útek z domova, neboť tři čtvrtiny normálních životních existencí byly jim uzavřeny. Naše vesnice a městečka, dříve kvetoucí, stala se průmyslovými hřbitovy a v ryze německých krajích rostl rok od roku počet českých kolonistů. Ovšem, zřítí-li se národ ze snění o moci a panování do poznání bezmocnosti, je to asi neštěstí, ale proto to ještě nemusí být bezpráví. Kdyby Češi t u t o s k u t e č n o s t uznali, měli by cestu do nových dnů snazší.

My Němci ze starého Rakouska pochopili jsme r. 1918 chyby své předválečné politiky. V celé naší zemi nebylo německého politika, který by byl po 1918 neprohlásil, že jsme si své neštěstí zasloužili, poněvadž jsme nebyli schopni splniti svoji dějinnou úlohu. Celá mladá generace sudetských Němců, které SdP shromáždila, když byla smetla všechny ostatní strany, byla v opozici proti staré předválečné politice, proti politice malicherného národnostního handrkování, proti potlačování cizí národnosti a vyhnala staré politiky především proto, poněvadž rozpoznala, že jsou vinni a neschopni. Očekáváme, že se v českém národě uskuteční konečně podobný proces vystřízlivění a snaha po myšlenkovém obratu.

Kritické likvidování minulosti: to je, co očekáváme od Čechů od podzimu 1938. Žasli jsme a žasneme ještě dnes, že Češi zřejmě necítí potřebu zaujmouti konečně kritické stanovisko k postavě, jako byl Masaryk. Zakladatel státu? Ovšem! Ale základ jeho státu neděl se v zájmu Čechů, nýbrž pro ideologickou doktrínu. Žádný Němec vás nebude nutit, abyste vyrvali ze svých myslí jméno a vzpomínku na tohoto muže. Ale očekávali jsme, že sami pochopíte že to nebyl Hitler, nýbrž Masaryk, který vložil na bedra vašeho národa nejtěžší existenční zkoušku v posledních tři sta letech. Čekali jsme, že se zahlubáte do četby Pekaře, tohoto vášního patriota, skutečného realisty, tohoto historika velkého rozhledu a úsudku a že změříte Masaryka s formátem jeho zneuznaného kritika.

Nikoli, nežádáme od vás, abyste se navzájem udávali. Neučinilo na nás dobrý dojem, že tolik Čechů začalo od 15. března přicházet a pokřikovat po zatčení toho či ono-

ho, který prý je komunist, benešovec či to nebo ono. Německá policie nepotřebuje soukromých rad. Nepotřebuje udavačů. Nebylo nám příjemné, že se někteří Češi, jejichž včerejší pocity předobře známe, stali přes noc horlivými obdivovateli nového Německa. S rozhodujícího německého místa bylo prohlášeno, že neočekáváme žádné nadšení. Všeobecně se o nás ví, že si udavačů nevážíme a není třeba, abychom podotýkali, že nepotřebujeme politické podnájemníky, kteří se vynořují, když byla práce vykonána a hodlají s námi zasednout za prostřený stůl. Česká pravice měla v letech 1933 až 1938 velkou úlohu. Nevyplnila ji. Nedovedla včas si zjednatí moc a touto mocí rozumně zacházeti. Němci neočekávají a ani si nepřejí, aby nyní pod jejich ochranou vyrůstalo hnutí, které by špatně napodobilo nacionální socialismus. Lidem, kteří pro tato slova přicházejí v úvahu, bylo to povoláním činiteli zřetelně řečeno.

Očekáváme, že si Češi na svém území sami zjednájí pořádek. Pořádek v hospodářství, které se konečně musí vyzout z liberálních tradic, pořádek ve správě, pořádek v kulturní oblasti. Říšský zákon o Protektorátu vyhýbá se, jako všechny nové německé zákony, které nevyplývají z římsko-právního formálně právního myšlení, nýbrž přímo ze života a chtějí sloužit životu, stanoviti ztrnulé formy pro spoluzití česko-německého území Říši. Zákon ponechává volné pole na obě strany. Umožňuje velmi hluboce zasáhnout do svébytnosti Čechů a dává jim téměř neomezenou samosprávu ve všech otázkách národních. Němci očekávají, že Češi sami najdou cestu, která by vedla ke klidnému spoluzití. I v maličkostech i v důležitých věcech musili už Češi zpozorovat, že si prozatím nikdo nepřeje vměšovat se do jejich záležitostí. Myslíte však, že jsou nám reminiscence na Wilsona a Denise, ať už jde o jména nádraží, nebo o pomníky, zvláště příjemné? Víme, že česká mládež dvacet let byla vychovávána v duchu Masarykově a že představy, které má o světě, odpovídají skutečnému životu velmi málo. Ale očekáváme od Čechů, že sami naleznou cestu, jak se vrátiti od ilusí a ideologie ke skutečnosti a prozatím přenecháváme Čechům, aby přizpůsobili svůj tisk, svůj film, svou literaturu, své školy a své národní vzdělání potřebám nového života. Protektorátní statut dává zde Čechům možnost, aby se rozhodli buď z vlastního vystavěli nové anebo dále dávali přednost starému.

Vždycky jsme obdivovali vitalitu, houževnatost a národně politickou výkonnost Čechů a obdivujeme ji i dnes. Kázeň, se kterou národ přestál těžkou krizi, klid, se kterým likvidoval státně-politický experiment páně Benešův, nám imponují, jako nám imponoval němý smutek lidí, kteří kladli květiny na hrob neznámého vojína. Gesto našeho německého generála dokázalo, že my Němci chápeme takové důstojné chování. Nemáme v úmyslu nutit vás, abyste se nadchli pro něco, co nad vámi vypuklo jako bouře ze zdánlivě bezmračného nebe. My Němci nacházíme se uprostřed revoluce, uprostřed přehodnocování všech hodnot. Vy Češi nemáte na této revoluci podíl. Máte právě za sebou zážitek své vlastní revoluce, připřažené do zákonitosti revoluce francouzské. Mezi národy s tak různě starým vývojem není

možno docílití naprostý souzvuk pocitů. Žádáme však po vás, abyste nehleděli jenom na to, co vaše dnešní dny naplňuje bolestí a smutkem, nýbrž abyste střízlivě a poctivě zhodnotili výhody, které pro vás nastaly vstupem do rámce velkoněmecké Říše.

Jste zařadeni do velkého organického hospodářského prostoru, budete požívat všech výhod, které docilují Němci růstem své země. Jste lépe chráněni proti nebezpečí války, než jste byli dříve a v případě války je poloha Čech a Moravy v srdci střední Evropy zárukou, že budete válkou trpěti méně než druzí. Nebudete mít armádu a nebudete mít vlastní zahraniční politiku, pro ctižádostivý národ je to jistě těžké. Ale síla českého národa nespočívala nikdy v jeho státnosti, nýbrž vždycky v politice, která dovedla národ uchovat. Čechové dovedli podržet svoji národnost po staletí a ve všech krizích, budou ji hájiti jistě i dnes ve své nové státní formě. Státnostná politika není věc národa, který nikdy nemyslel státně, nýbrž pouze národně. Vaše velké státní experimenty končily vždycky nešťastně. Řídili jste zdatně své osudy pod ochranou německých císařů, budete je řídit i pod ochranou Vůdcovou. Abyste to pochopili a zařídili svůj život podle toho — to od vás čekáme.

Němec

II.

Dostalo se mi přetěžké úlohy odpovídat na váš dopis. My dva — Vy a já — nestojíme však jenom na rozličné myšlenkové půdě, ale jsme oba i v různé situaci. Vy můžete všelicos vyřknout z plna hrdla. A proto dobrovolně skládám pero všude, kde hovoříte o minulosti. Tím nechci říci, že po mém názoru vyslovujete naprostou nepravdu. Ale prožili jsme to každý jinak. Zažili jsme tutéž věc a tutéž historii na různých březích myšlenkového toku. Jaký však má smysl teď hovořit o tom, že kdesi v minulosti leží nějaké viny, křivdy a jejich odčinění? I kdyby vskutku rána, která zasáhla české lidi 1938, byla pouhým odčiněním křivdy, spáchané na německých lidech 1918 — jsou to j i n í lidé, kteří ji zasadili, a j i n í lidé, kteří ji dostali do čela. Lidé, kteří žili 1939, málo zavinili na tom, co se dělo 1914 a 1918. Byli to lidé, kteří se tu narodili, vyrostli, začali chodit do svých škol a s obrovskou pílí a houževnatostí hnali celou velikou vrstvu svého národa ku světlu vzdělání, které jim bylo staletí před tím odpíráno. Pěstili svou mladou — starou řeč, jako se pěstují květiny na záhonech a nosili své myšlenky, jako jinde nosí lidé šperky. Stavěli jsme, budovali jsme, milovali jsme svůj kus země a honosili jsme se jím. I kdybyste měl doslova pravdu, nemohli jsme přes to cítit jinak.

Naproti tomu s Vámi naprosto souhlasím, tvrdíte-li, že naši bývalí spojenci měli na našem osudu větší vinu, než Němci sami. Němci uplatnili vůči nám pouze svoji moc. Celé roky a celé měsíce nám otevřeně říkali, co hodlají učinit. Myslím, že není v Čechách člověka, který by nevěděl, že z á k e r ň ě se chovali jenom naši spojenci. Právě toto vědomí dolehlo na národ bolestněji, než věci ostatní.

Opakuji: dnes není hlavní, jak se to stalo a kdo nese vinu — hlavní je skutečnost, že tu dnes stojíme vedle

sebe a snažíme se vypořádat se s touto skutečností tak, abychom mohli dále žít. Hlavní je, abychom pochopili: jak dál?

Dovoľte, abych opakovala několik Vašich vět, které mi připadají důležité:

»Nebylo nám příjemné, že se někteří Češi, jejichž věřejší pocity známe, stali přes noc horlivými obdivovateli nového Německa...«

»Nepřejeme si, aby pod naší ochranou vyrostlo hnutí, které by špatně napodobilo národní socialismus...«

ale:

»očekáváme, že si Češi na svém území sami zjednájí pořádek v hospodářství, které se musí konečně vyzout z liberálních tradic, pořádek ve správě, pořádek v kulturní oblasti...«

»prozatím přenecháváme Čechům, aby přizpůsobili svůj tisk, svůj film, svou literaturu, své školy a své národní vzdělání potřebám nového života...«

Myslíte, že to je náhoda, že jsme, jací jsme? Sám pravíte větu, která však, jak se zdá, neproniká nijak hlouběji k Vašemu vědomí: My, Němci, nacházíme se uprostřed revoluce, uprostřed přehodnocování všech hodnot; Vy, Češi, nemáte na této revoluci podíl. Nuže, sám říkáte jasně, kde je podstata věci. Když před rokem přišli nacionální socialisté do Vídně bylo pochopitelné, že žádali na rakouských občanech rychlé přizpůsobení. Rakouští občané byli totiž Němci. Měli přístup k myšlence německé revoluce, jak to sám nazýváte. Nejen, že k ní měli přístup, ale měli v sobě zárodky nadšení a předpoklad pro stržení. Tato vichřice, která je německá, musí ovšem nadchnout každého Němce, protože mu dává účast na prudkém pohybu v dějinách. Máme svoji povahu a říkáte sám, že odolnou. Tato povaha vyrostla z jiných kořenů, živily ji jiné prameny a udržovala ji jiná modlitba. Nic z toho, co prodělal německý národ v posledních dvaceti letech se nepodobá tomu, co prodělali Češi v posledních dvaceti letech.

Neobáváme se, že ztratíme svoji národnost.

Jedno slovo ve Vašem článku je ovšem trpčí všeho ostatního. Slovo *prozatím*....

Prozatím přenecháváme Čechům... Prozatím očekáváme od Čechů. Prosím Vás, pochopte jednu věc: že už nesneseme žádné prozatím. Zkuste se na chvíli zamyslet nad tím, co jsme prodělali: jednou to bylo tak. Pak zase jinak. A potom onak. Vždycky, když už jsme mysleli, že jsme u konce, shledali jsme, že bylo všechno zbytečné. Představte si zástupy dělníků, kteří jdou denně po práci. Zástupy rolníků, kteří dnes pracují na svém poli. Představte si národ osmi milionů, který chce konečně s pokojem a poklidně pracovat, aby udržel svou věc. Představte si, kolika otřesům byl vydán každý z nás: a neříkejte už nikdy slovo *prozatím*. Máte-li skutečně úctu k českému lidu a národu, jak píšete, projevte to tím, že ze svého myšlení vyškrtnete jakékoli provisorium a jakékoli překvapení, obsažené ve slově prozatím.

Milena Jesenská

Literatura a umění

F. Peroutka:

Národní umění se rodí stále znovu

V tom se snad všichni shodujeme, že literatura a umění budou pro nás od 15. března mnohem více znamenati než dříve, kdy lidé mohli vybíjet svou vnitřní energii v onom zápase, který se vedl mezi stranami. Nebudeme mít už svých vyslanectví, ale to, co duševně vytvoříme, bude působit jako věčné a nezrušitelné naše legace. Známost našeho jména ve světě bude více než dříve záviset na tom, co svedeme v říši ducha. Literatura – to jest nyní pro náš národ skoro tolik, jako je pro národy jiné Siegfriedova nebo Maginotova linie. Máme v tomto způsobu práce už staré národní zkušenosti: před sto lety znamenal pro nás Jungmannův slovník tolik jako vyhraná bitva.

Není pochyby o tom, že plné naší národní existencí bude třeba, aby vystoupili mohutní básníci, kteří zachytí podobu našeho života, zvláštní ráz našich duší a kteří to, co mezi námi naleznou, vtělí v jasný a zřetelný tvar. Žádný národ neexistuje plně, nemá-li takových básníků. Německo začalo žít plným vlastním duchovním životem tehdy, když je Goethova generace vysvobodila z chladné mezinárodní francouzské manýry. Rusko se stalo zřetelným faktem ve světě teprve tenkrát, když klasičtí ruští spisovatelé, od Gogola po Turgeněva, popsali jeho hmotnou i duchovou skutečnost, bez ohledu na to, co čtli i Francouzi. Národ bez takové výrazné národní literatury je vždy poněkud národem bez obličeje. Zajisté nechceme do přehlídky evropských národů přijít s nezřetelnými a jakoby smytými rysy

O to se tedy mezi sebou přití nemusíme, že každé velké umění není jiné než národní. Nemůže být jiné. Tajemné jakési zákony působí, že ten umělec, který se odřízl od skutečnosti a obsahu svého národa, slábne a vybledá. Snad je to proto, že nikdo si nedovede všechno sám vymyslet a že každé velké umělecké dílo je ve skutečnosti dílem kolektivním: skutečnost, která obklopovala autora, snášela k němu kamének po kaménku, konec konců jen zvláštním způsobem sebral a uspořádal, co nalezl.

Jestliže o co může povstat spor, tedy o to, jak národní umění vzniká. Zejména politikové mívají někdy sklon věřiti, že je možno je pěstiti přibližně po způsobu slepičích farem, nebo že v umění má příkaz vrchnosti neodolatelnou moc. Ale nevěřte, že je možno čekat na zrození národního básníka s připravenou rákoskou nebo s Prokrustovým ložem, ve kterém se bude osekávat vše, co přesahuje předem určené schéma, a natahovat vše, co ho nedosahuje. Umění, také národní umění, je organický plod duchovní přírody. Ačkoliv toto století se vyznamenává mnohými pokroky v zacházení s mrtvou hmotou, ještě nikomu se nepodařilo vymyslet si organismus.

Sebe ráznější vláda by ztroskotala, kdyby chtěla přimět nitro dvou nebo tří umělců, aby přijalo podobu jejich paragrafů. Zajisté, může dosáhnout, že duchové nižšího řádu budou otrocky opakovat její pravidla a přičesávat svá

dílka přesně podle onoho vzoru, který jim bude zaslán. Ale pravé národní umění doby vyrosté zatím stranou tohoto sboru hodných a poslušných individuí.

Tomu, abychom národní umění předem úředně připravovali, stojí v cestě velká překážka. Nejen žádná vláda a žádná strana, ale ani žádný myslitel o umění nedovede předem říci, jak bude vypadat ráz národního umění v té nebo oné epoše. O Janu Nerudovi není nikde pochyb, že sluší se jej zařadit mezi básníky nejnárodnější. Když však sepsal svou první knížku, pravila tehdejší vlastenecká veřejnost, že jej možno si také zařadit do knihovny – aby člověk tam měl také nějakou tu kuriositu. Neruda a kuriosita! Vlastenci z počátků Nerudových prostě nedovedli odhadnout, jako snad nikdo nedovede, jak bude vypadat národní umění blížící se epochy. Po letech, když se pak už zdálo, že pojem národního básníka je dostatečně znám a objasněn, a když krajoval Svatopluk Čech, vynořila se pojednou nad hladinu českého písemnictví ježatá hlava a podivný zjev Petra Bezruče: opět silný národní básník a přece, kdo by byl před tím předpověděl tuto podobu, kdo by předem byl dovedl sepsat recept na tento typ národního básníka? Kdyby byla tehdy existovala nějaká instituce, která by jednou provždy stanovila, co sluší pokládat za národní básnictví, byla by musila poesii Bezručovu potlačit, poněvadž neměla místa v žádných současných pravidlech.

Také když se v české hudbě objevil Bedřich Smetana, nepovstal jásoť citelů české národní hudby, nýbrž spíše jejich rozmrzení: tento muž, pravilo se, chce zavléci do české hudby německé způsoby, tento muž svými tóny němčí. Je pravda, že od té doby vzpomíná se na tyto kritiky jen s posměchem. Ale je to dalším dokladem these, že sotva která doba dovede předem odhadnouti ráz národního umění, jež se v ní rodí.

Tyto staré zkušenosti měly by i naši dobu naladit k opatrnosti. Má-li někdo mezi námi připraven krátký provaz, aby na něj umělce přivázał, nechť jej odloží. Má-li někdo připravenu pro nás duševní dietu o chlebu a vodě, nechť ji rozhojní. Jednáme-li s dnešními básníky, dejme si pozor, aby nás budoucnost jednou nezařadila do onoho skutečného kabinetu kuriosit, ve kterém jsou vystaveni první kritikové Máchovi, první kritikové Nerudovi a Smetanovi. Zejména politika má chodit po špičkách před oněmi místy, na nichž se odehrává proces uměleckého tvoření.

Stačí vzpomenout na spory Rieger-Smetana, abychom si uvědomili, že mnché květiny by nerostly, kdyby péče o jejich růst byla svěřena nějaké politické komisi.

Ani tam, kde jde o národní umění, není možno se zastavit na jednom místě, byť posvátném, a říci: nuže, zde jest konec světa, dále není možno, vše, co by se od tohoto lišilo, není už národní. Kdyby si byli Češi kdysi tímto způsobem řekli, že Smetana a Aleš jsou posledním a jediným slovem národního umění, co by jiného bylo zbylo těm, kdo přišli po nich, jiného než – než do nekonečna napodobovat tyto staré formy? Čím by bylo bývalo české umění od té doby jiným než zrcadlovým sálem, kde sta zrcadel obráží tíž předmět? Umělec, který jen opakuje minulost, je neschopný vyjadřovat přítom-

nost a sloužit budoucnosti. Varujme se přinést do svého tvořivého života jakoukoliv svěrací kazajku tohoto druhu a jakékoliv podobné pošetilé pravidlo: jen co bylo, jest pravé a ryzí, co nyní jest, jest však jen pára a dým. To jest pravidlo slabých, i když se tváří rozhodně.

F. X. Šalda napsal kdysi: Hodnota náboženství národního jest v tom, že vyjímá několik posledních, nejzákladnějších a nejvšeobecnějších představ, pojmů, citů a soudů z obecného pochybovačství, ze skepse, změny, pohybu a diskuse a proměňuje je v nejvyšší kriteria, v neproměnné symboly, v něco, co stojí a pevně trvá jako střed, osa v obecném víření a kolotání, jakým dobrodiním jest národní náboženství pro básníka, pochopíš na Balzacovi a Dostojevském, ti mohli vésti nejdobrodružnější život na periferii, když měli pevný střed v několika axiomatech národního náboženství.

Ano, jaké jest však naše národní náboženství? Jaké jsou ony naše vnitřní jistoty, jež teprve dají básníku pevnost a národnímu umění páteř? O tom se musíme nejdříve dohodnout, nebo ještě spíše, to musíme odevždy cítit. Jisto jest, že jen taková víra jest národní vírou, která má tu vlastnost, že nás spojuje s našimi předky a kterou možno stopovati, jak se brala celými českými stáletími. Není českou národní vírou žádná myšlenka, které naši předkové neznali, která nebyla jimi spolu-tvořena.

Nad naším národním obzorem se nyní rojí mnoho jednodenních jepic, jejichž shon, jak se zdá, se na štěstí nám i Němcům stejně protiví. Jejich inspirací bývá obyčejně chtivost, pro kterou jsou ochotni kdekoho a kdeco obětovat. Také v umění vznikne nepochybně podobné rojení a poletování. Majíce však v očích zář staré národní víry a majíce srdce obrněno pevností, jež z ní vychází, jak bychom jepice nepoznali a neodmítli?

František Kožík

Umění poslouchati rozhlas

»Je však divadlo, které miluji, totiž divadlo fantastické, výstřední, nemožné... Hlediště je plné duší básníků, sedících na perleťových sedadlech, které se dívají na hru kapkami rosy, upevněných na zlatých pestících lilí...«

T. Gautier, Mlle de Maupin,

Rozhlasová hra splývá po vlnách éterem, jako neviditelný proud se line světem, naráží na vnitřní okruh, v němž nervy jsou anténou; ale naše organismy nejsou dostatečně citlivé, potřebujeme zvukové vlny zesílit potřebnou aparaturou. Přijímač však není zdrojem; tato falešná představa zavinuje tolik blouďení v divadelních a filmových analogiích. Přijímač je jen prostředníkem; pravé umělecké dění se neodehrává v něm, ale v n á s. Prožíváme to, co se vysílá, ne však jako na promítací ploše, ne odrazem, na ploše našich smyslů, ale přímo v nitru jako vlastní zážitek. V tom smyslu je rozhlas blíž telepatii než třeba filmu.

Mikrofon je našim uchem, my sami jsme přijímací aparát. Stýkáme se s hercem ve společném ohnisku duchové akustiky. Jen to jediné spojení s hercem je je nám přáno. Odtělesněný hlas hercův se stává naším vlastním hlasem. Hlasy všeho jsou tedy v nás; co na jevišti potřebovalo alegorie (Starost, Lásky — na příklad v »Jedermannovi«), to vše promlouvá přímo z našeho nitra jako naše vlastní vlastnosti a pocity.

Témata rozhlasových her jsou tak dána hesly: boj o myšlenku, boj s myšlenkou, boj myšlenky se světem! Za dřívějších dramatických forem potřeboval divák, aby někdo za něho oznámil i onen vlastní vnitřní prožitek; jeho ztělesněním se divákovi dostávalo kontroly, zda cítí a soudí správně a jeho prožitek se prohluboval. Tuto funkci zastupoval řecký chór, středověký hlasatel a vyprávěč v prvotních rozhlasových pokusech. Dnes už toho nepotřebuje ani divadelní divák ani rozhlasový posluchač. Dovede si učinit úsudek sám — a dramatik dovede mluvit a přesvědčovat i bez chóru.

A dovedeme-li naslouchati nitrem, dovedeme slyšet i víc než je ve slovech a zvucích; slova nám dají obrazy, tóny, barvu, naučíme se i vidět zvuky. Vyžaduje to velké vzájemné citlivosti smyslů, ale nenapadlo vám nikdy, že břeskné zavolání polnice má červenou barvu (jak tvrdil Wilde) nebo při plynulé, vláčné melodii Ossianovo »light of the song«? Kdyby toto rozšíření sluchových dojmů do společenství ostatních smyslů bylo vskutku všeobecně možné, dodalo by to zajisté rozhlasovému poslechu neobyčejné zajímavosti a podmanivosti a obohatilo by to duševní zážitky posluchačovy. T. A. Hoffmannovi se jednou zdálo, že jako dirigent volal na zpěvačku, aby vložila do zpěvu víc karafiátové vůně. Snad je to zatím někomu k smíchu. Ale máte-li dost schopnosti a dobré vůle k oddané zkoušce, přesvědčte se sami na sobě, zda byste nenalezli melodie modré a zlaté, hlasy jako svit a ticho jako tmu, slova, co hladí a drásají, píseň jako pole lnu a vyznání jako růži?

Cigareta bez kouře

»Když přijde zima pak a jednotvárné sněhy,
si pokoj zabeďním a zastru odevšad,
bych zámky kouzelné moh v noci budovat...

Ch. Baudelaire, Paysage.

Mikrofon je filtrem viditelnosti a hmotnosti. Posluchač slyší a nevidí. Bere se mu požitek, podobný tomu, jaký má kuřák, když vdechuje kouř a dívá se do závitů dýmu. Vezměte mu kouř a vezmete mu velkou část požitku, i když se v zásadě nic nezměnilo. Posluchač sleduje slovo bez optického dojmu; nebyl dosud na nic takového zvyklý a musí to v něm vzbuzovat přirozenou nudu — asi jako když je zbožný věřící v kostele a pohled na kazatelnu je mu kryt sloupem. Byl vychován divadlem a filmem, dá se čekat něco

jiného než že se zdráhá porozumět? Je vlastně stále ve stadiu přivykání.

Aby se svou pohotovostí vystačil, musí být ve stavu zvýšeného soustředění, protože si pak nemůže logicky představit víc než co zná (pozdrav — podání ruky), musí se skutečnosti zmocňovat fantasií. Pro splnění požadavku soustředění se často žádá od posluchače, aby zhasl světlo a nedal se tak rušit prostředím pokoje; pokud vím, žádala to po prvé stanice Bournemouth v roce 1924. Aby i tak mohla fantasiie účelně a úspěšně pracovat, je potřebí ovšem zásadní ochoty a dobré vůle zřici se pro tu chvíli skepse; další se děje podle osobních dispozic, při čemž předpokladem je scenario tak vypracované, aby práci obrazotvornosti umožňovalo. Rozhlasový autor a režisér musí neustále s mírou možné posluchačovy představivosti počítati, jakož i s mírou jeho svěžesti; tím se řídí podmínky změny času a místa ve hře, spád, zvukové pasáže i volba osob.

Jednoduchost a jednoznačnost je přední podmínkou, organický původ všech změn druhou; v každém případě nutno pak míti na zřeteli, že rozhlas má velmi omezené výrazové možnosti pro čistě realistické. Je světem představ. Proto kdysi tak oblíbený vyprávěč se stává inteligentnímu a citlivému posluchači mukou, protože je příliš nápadnou pomocí z nouze, rozbíjí souvislost představ i jejich věrohodnost. Přesunuje těžiště do vnějšku. Není zpravidla nikdy organickou složkou hry, jejíž zásah by byl vyvolán niternou potřebou; působí dojmem, že básník, nevěda kudy kam, nechal Musu Musou a žebrá u hlasatele o pomoc. Jen tam, kde mluví hlas nitra (svědomí, výčitka a pod.) je tento neosobní hlas oprávněn.

Svět představ musí mít autor stále na zřeteli. Posluchač prožívá vlastní sen v bdělém stavu. Prostor, v němž si představy tvoří, je bez hranic. Žádal-li Lorraine, aby duše uměleckého díla byla umístěna do daleka, do nedostižna, tam »kam se uchyluje lež, ten sen, přistižený při činu, jediná láska lidského pokolení«, vyslovuje toto přání neobyčejně dobře svět rozhlasové hry, která se odehrává v nitru, to jest v nekonečnu. V prostoru představ mluví duše a učí nás kosmickým zážitkům našeho nitra. Jde o sen. Jen v tomto snu najdeme však v rozhlase skutečnost.

»Essere — aparire« definoval A. Tilgher celé dílo Pirandellovo. Nám se ta definice hodí v obráceném pořádku a tak platí pro rozhlasové umění.

Zdáti se — znamená: býti!

Co představuje obraz? Záleží na tom, kdo se naň dívá.

(Whistler.)

Pátráme-li po formách, jak se posluchači jeho bdělý sen odehrává, nacházíme o tom poučení už ve Freudových teoriích. Během pochodu představ, vyvolaných zvuky, dostává se na povrch vědomí celý materiál,

uložený v podvědomí, který pracuje stejně jako ve skutečném snu během spánku. Obsahem tohoto materiálu jsou vzpomínky, zlomky a zbytky dojmů z posledních i dřívějších dob, jež v bdění ani neobsáhneme. »Věci a osoby, na které už nikdy nemyslíme, předstupují znovu před nás.« (Benini.) Sen si většinou nevybavuje, co je podstatné a důležité, ale co je podružné a nepovšimnuté. Tento materiál snu je ovšem u každého zcela subjektivní; proto je rozhodně představa každého posluchače zvláštní, odlišná, jediná, sen, který se tedy posluchači při poslechu rozhlasové hry zdá, je »znetvořeným, zkráceným, špatně pochopeným překladem souhrnu podnětů do vizuálních obrazů«; a na osobních podmínkách záleží právě, do jaké míry je vzbuzená představa odlišná od vysílaného podnětu.

Podle zkoumání, které jsem prováděl mnohokrát na sobě i na jiných, vyskytuje se trojí druh představitelství u rozhlasových her:

a) představa herců v jejich skutečných civilních podobách — zejména u lidí, kteří znají herce a rozhlasovou práci; jsou proto také špatným objektem pátrání,

b) představa skutečně živá, opravdová,

c) představa bez obrysů, bez přesných zjevů, spíše jen chápání zvuků a slov v pomyslném prostoru, nic nevyjadřujícím.

Tento případ se může střídati s předešlým: v »Rozkošné příhodě« užil režisér Bezdiček místo úvodního hlášení — svatebního oznámení jakožto pozvání oboecstva na svatbu hrdinů hry. Není možno míti při tom přesných představ; byl to zcela nový dojem, složený z dojmu sluchového, z vizuální představy pozvánky a působení hlasatele.

Podobně nevzniká představa, je-li zásah příliš rychlý a ne dost důležitý; zaslechneme-li mezi zajímavým dialogem další hlas, který oznámí »telegram, slečno«, nepotřebujeme si nikoho představovat, snad by nám to i dosavadní představy hovořících osob, které jsou pro nás důležitější, porušilo; stačí nám bleskové uvědomení, že jde o zásah služebního světa, který mizí a zůstává zde nejvyšší představa telegramu. Místo optické, nastupuje zde tedy imaginace akustická. Nikoliv vise, ale akuse!

Tam, kde je to důležité, nutno ovšem dát příležitost navodit představu; jinak hlasy zůstanou v abstraktním prostoru, poletují sice v něm a shlukují se, ale volají po kusu reality, kterou si chápání hry vyžaduje. Může to být třeba jen všeobecný optický rámeček, snad jen vzpomínka na divadlo či filmovou scenerii, v níž se člověk pohybuje jako silueta; zazní-li hlas, mihne se myslí tvář, jež je však rušena každým dalším slovem, jinak proneseným a již lze stabilizovat ve vědomí jen tichem nebo hudbou.

Jistý lékař z Bordeaux si dal práci, že popsal běh svých představ při poslechu hry »Soví most« a jejich původ. Ukázalo se, jak si skutečně fantazie přizpůsobuje automaticky vysílaný příběh a zásobuje se z materiálu, odpočívajícího dávno v podvědomí: hrdi-

nou hry (americký plantážník) byl v jeho představě farmář z právě čtené knihy; protivníkem — hrdina z posledního filmu; most, který měl být vyhozen do povětří (za války Severu proti Jihu) — most, který viděl kdysi na obchodní cestě Končinčinou; stáda si představoval podle mexických rytin, které náhodou kdysi viděl; les podle ilustrace z Londresa a zároveň podle literárních krajin Baudelaireových.

Někdy není ani třeba mít nějaký optický rámeček děje a stačí jen přesné psychologické ovzduší, aby bylo lze sledovat jeho změny. Je-li ve hře víc lidí, stává se představa velmi obtížnou; menší počet osob představa zachytí dosti přesně, tím přesněji, čím je postava sympatičtější a citově silnější; tím více je s ní v pohybu i náš cit.

Dopisoval jsem si o těchto otázkách s mnoha našimi posluchači a dostalo se mi od nich velmi cenných svědectví. Tak psal mi pan S. z Tišnova:

»Zda nám nevadí, že herce nevidíme? Vůbec ne. Naopak. Dvakrát jsem poslouchal Zeyerovu pohádku »Radúz a Mahulena« a byl jsem jí nadšen. Přál jsem si ji vidět taky na jevišti. Byl jsem však velmi zklamán. Místo krásných divokých hor jakési náznaky, místo krkolomné cesty na skálu pohodlné schodiště. Lítoval jsem, že jsem si zkazil dojem.«

Imaginační přednost rozhlasu se zde jasně jeví. A ještě snad lepší dokument živého snu vybírám z mnoha jiných dopisů paní T. z Holešova:

»Jindy zase jste vysílali staré písničky »Potok kde lučinou« a jiné, a konferencier řekl »vy, paní, s vlašsem prošedivělým« a já jsem v tu chvíli na své vlasy nemyslíla, ale šla jsem v duchu silnicí a od lesa zpívaly mužské hlasy, ale jak je to dávno, a vlasy mi zatím zběhly...«

Zde se podařilo posluchače zaznamenati přímo letmý, básnický let představ, prožitý smyslovou skutečností. A tím je právě poslech rozhlasu, stane-li se uměním.

A můžeme tvrdit: umění rozhlasového poslechu je první umění, které je skutečně přístupné každému. Je pro všechny, je opravdově demokratické, všeobecné a věčně se obnovující.

Splňuje nejlépe sen o tom, že jednou bude umění a radost z tvůrčí práce patřiti všem!

Život a instituce

Marie Kubešová:

... „hledat štěstí jinde“?

Úředníci všech zahraničních konsulátů, úředníci pasového oddělení v Praze a úředníci Immigration Office mohli by dnes asi mnoho vyprávět o nové vlně emigrantů. Před konsuláty stojí lidé od půlnoci, a zaměstnanci všech konsulátů klesají únavou, poněvadž musí několik set lidí denně odmítnout, než naleznou jednoho, který by měl všechna kouzla, jež vystěhovalec dnes potřebuje. A přece se dějí zázraky: lidé odjíždějí. S jedním kufrem a desíti markami. Kam? Krčí rameny. Co budete dělat? Všechno. Cokoli. Jak se

užijete? Snad se najdou dobří lidé, kteří první týdny pomohou, vždyť i my jsme pomáhali — a na světě je taková podivuhodná spravedlnost: někomu neznámému pomůžeš, nikdy ho už neuvidíš, a za tři roky třeba někdo na druhém konci světa, až budeš stát hladový na ulici, pomůže zase tobě, poněvadž Prozřetelnost posílá odplatu oklikami.

Většinou odjíždějí židé. Je pochopitelné, že chtějí odjet co nejdříve a mohou tím pomoci jen sobě i nám. Mají nové plány do nových budoucností, shledávají všechny své schopnosti k novým zaměstnáním a novým pracím. V koutku svých pokojů, před okny, která vedou na pražské střechy, v bytě poloprázdném, jednou myšlenkou už za mořem nebo za Kanálem, druhou, rozehvěnou, u těch pražských střech, polohlasně vypravují svůj sen: mít někde slepičí farmu, domeček, kus půdy a zahrádku. Ty sny jsou všechny nejasné a nikdo z nich v životě slepičí farmu neviděl. Mluví-li o slepičí farmě, chtějí říci: místo, kde by vycházelo slunce, nejezdily vozy, nebylo radio, nehučela letadla, — a kam by, pokud možno, nedocházely noviny. Taková místa jsou ještě na světě, tvrdí s rozzářenými očima a bytostí chtívou klidu a pokoje, jako bývají rekonvalescenti, chtíví slunečních paprsků.

Snad se jim to nedá ani zazlívát. Pravděpodobně jich ani nebude mnoho, kteří odejdou. Jednak není dnes snadné odjet do zahraničí, jednak mohou lidé odjet jenom s holými dlaněmi a není mnoho lidí, kteří by měli k tomu odvalu. Většina českého lidu nemyslí na odjezd proto, že to jsou dělní lidé, kteří tu jsou doma, mají tu kus půdy, mají tu své povinnosti, kořeny, svou vůli a svou řeč. Není každý stvořen pro přesazení. Není každý stvořen pro emigraci.

Emigrace — to není jenom svízeľ, bída, nový a těžký život. Emigrace je také duševní stav. Duševní stav, který spočívá v tom, že člověk stále kouká někam zpátky. Víte, zdraví lidé dělají plány, myslí stále vpřed, chystají si koupit třeba novou skříň nebo se těší na to, že pojedou v létě k moři, že si na jaře zasadí šafrán pod okny, že pošlou děti na studie. Nalomení lidé žijí vzpomínkami. Kupí svůj život kolem někoho nebo něčeho, co umřelo. Jejich duševní síla leží v lásce k něčemu, co musili opustit. Jejich tvořivost nevyrostá z živého, ale z úcty k neživému. Dny a čas jim utíkají kupředu, ale myšlenky jsou zahrnuty k něčemu, co se nepohnulo. Naprostou životní nutností se musí od toho vzdalovat víc a víc. Vytvářejí v sobě legendu domova.

Legendu minulosti. Dříve nebo později podléhají podivnému klamu: přestávají vidět skutečnost. Čím větší je jejich láska k tomu, co ztratili, tím houževnatěji se brání vzít na vědomost, že se jejich domov změnil. Prostá lidová pravda, že »život jde dál«, je skutečnost právě tak surová, jako pravdivá. Kdo se chce vymknout její zákonitosti, podobá se vdově, která po zbytek svého života zalévá malý hrobeček, kde už dávno ani netlí drahý nebožtík. Většina emigrantů propadá tomuto pohledu zpátky. Jen malokteří se mu

ubrání. Když odcházeli, tvořili snad vyspělou elitu národa, myšlenkově reprezentativní jeho část a duchovně vytríbenou jeho složku. Jakýmsi tajemným kouzlem se však stává, že jejich duchovní a myšlenková vyspělost začíná kornatět už za několik roků. Nedostávají dostatečné podmínky k dalšímu vývoji, zastavují se, jako ručička hodin, které nikdo nenatáhl. K tvořivosti a práci žene člověka prostředí. A málo lidí má tolik duševní pevnosti a síly, aby dovedlo čerpat svoji vlastní tvořivost z cizího prostředí.

Nepochybuji o tom, že lidé, kteří odjíždějí, jsou z velké části ztraceni pro práci na myšlenkovém vývoji národa. Odtrhnou se od velkého tělesa, začínají soukromý život někde na cizí půdě, neschopni už svým vlastním tělem vysvětlit, co to je česká věc. I kdyby měli sebe pevnější vůli, odpadnou od národa, jako barevné listy na podzim od stromu. Nestávají se snad odrodilci. Ale emigranty. To jest: stávají se lidmi, kteří neživě milují živou věc. Nestačí však ji milovat. Nutno jí sloužit, pomáhat, vyvíjet, budit, strážet a za ni bojovat.

Je nás tolik, abychom směli odjíždět? Můžeme si dovolit luxus tichého soukromí někde daleko za mořem nebo za kanálem? Můžeme si dovolit zředění myšlenkových sil, které tu máme? To je, o čem přemyslím, když hovořím s lidmi, kteří se chystají »hledat si štěstí jinde«.

Němci se nám tolik diví a tak užasle se nás táží: proč se tolik bojíte o svou národnost? Bylo přece řečeno, že ji neztratíte. Bylo vám přece slíbeno, že vám zůstane zachována. Dostali jste přece příslib a čestné slovo? K čemu ty strachy?

Při tom je třeba uvědomit si, že ten malý kousek české země je dnes přelidněný víc, než země německá. Nejen přelidněný, ale zaplavený lidmi, jichž se poslední měsíce dotýkají i existenčně. Nemám potuchy — a myslím, že zatím nikdo nemá — kolik nezaměstnaných Čechů přijde z bývalé armády, kolik bude propuštěno státních zaměstnanců, kolik se vrátilo Čechů ze Slovenska, kolik žen ztratilo práci. Rozhodně to není počet malý. Tito lidé budou přirozeně hledat možnost obživy. Už pouhá skutečnost, že je nepravděpodobné, aby ji mohli nalézt všichni v Čechách, působí jakýsi druh emigrace. Po každém Čechu, který se odstěhuje, zůstane kousek země prázdný. Po každé přesazené květině zůstane prst pro květinu novou. Budeme-li odcházet, budeme řídnout. Budeme-li řídnout, budeme mít méně sil. A budeme-li mít méně síly, budeme mít i méně národní odolnosti. Na protřelé hlině rostou zakrnělé květy.

Tak se na to, myslím, musíme dívat. Jsme národ. A musíme jim zůstat. Každý, kdo odchází, odnáší jednu hroudu s sebou a kus kořenů. Dokud zůstaneme pohromadě, poroste síla z našeho počtu — a vědomí blízkosti i vědomí práva. Mezery mezi námi musí být i nutně vyplněny podle zákonů fyzických: není vzduchoprázdného prostoru. Ty odejdeš — a na tvé místo přijde jiný. Proto zůstaň, stůj a neodcházej. Svoje místo stráž a obhajuj!

věda a práce

W. Greiling:

Chemie přebytku či nedostatku?

Ze zajímavé knihy Waltera Greilinga »Chemie erobert die Welt« přinášíme výtah kapitoly, která se zabývá nejnovějšími chemickými objevy a snaží se dát odpověď na otázku, kdo bude hrát v chemické výrobě vedoucí úlohu.

V každém desetiletí svého velkého, technického vzestupu změnila chemie některý úsek života. V letech 1920 až 1930 zlidověly její zásluhou fotografie a rozhlas, filmová představení zdomácněla po celém světě a výroba umělého hedvábí zahájila novou epochu v ženské módě. Veliké zlevnění fotochemických výrobků přivádí každý večer do biografů miliony lidí, povyšujíc také fotografování mezi oblíbené lidové sporty. Chemie umělých látek snížila současně ceny rozhlasových přijímačů do té míry, že již kdokoli v nás může naslouchat rozhlasovému vysílání. Zlepšené isolační látky umožňují snadnější výrobu přívodních drátů a používání umělé pryskyřice dovoluje vyrábět hotové formy bez přerušování pracovního chodu.

Země chtějí mít vlastní chemickou výrobu

V každém desetiletí vznikají nové skupiny chemických výrobků. Další a další země zakládají vlastní lučební výrobu. Před válkou připadaly čtyři pětiny veškeré chemické výroby na čtyři státy: Německo, Anglii, Francii a USA. Zbytek se vyráběl v sesterských podnicích velikých koncernů, tedy v továrnách společnosti Solvay, Nobel, Lever, německého průmyslu barviv a švédských sirkáren. Dnes není však téměř na světě země, která by neměla aspoň jediný vlastní chemický podnik.

Chemie pronikla do nejzapadlejších koutů světa, ale obchod s chemickými výrobky na světovém trhu poklesl. Je mnohem menší, než byl v r. 1913. Tehdy se dopravilo přes hranice chemických výrobků za více než 3 miliardy marek, ale v posledních letech nedosáhl již obchod často takových výsledků. Dovoz ze zahraničí byl velkou měrou nahrazen vlastní výrobou. Velká světová střediska chemické výroby, která dodávala dříve téměř všechno, utrpěla těžkou ránu. Byla by musila zaniknout, kdyby se jim nebylo podařilo objevit nové věci, které jiní nemohou ještě sami vyrábět.

Od skončení světové války učinila chemická výroba mnoho nových objevů: Nové druhy hnojiv a nové jedy proti hmyzu, filmy a umělé látky, především však umělé hedvábí a léčiva. Ačkoliv ceny lučebních výrobků klesly velmi značně, je výrobní hodnota chemického zboží mnohem větší, než hodnota světové sklizně obilí. Světová sklizeň pšenice odhaduje se v posledních desíti letech průměrně na 10 miliard marek, ale výrobní hodnota chemického zboží dostoupila v r. 1938 okrouhle 30 miliard marek.

Již před válkou nebylo Německo největším výrobcem chemických látek, jsouc až na druhém místě za Spojenými Státy. Na začátku století dobyla sice jednou německá říše vedení, vyrábějíc celou třetinu světové chemické produkce, ale hospodářský rozkvět Spojených Států snížil pak německý podíl na čtvrtinu a do r. 1930 dokonce na šestinu. Od r. 1933 je německý podíl opět větší, znamená asi pětinu světové lučební výroby.

Na trzích s volnou soutěží je Německo stále ještě hlavním dodavatelem. Ostatní státy přivádějí na volný trh jenom speciální výrobky: Anglie mýdla, Francie pudry a parfumy, Amerika automobilové laky, Itálie umělé hedvábí. Většinu barviv, léčiv, těžkých chemikálií a jemných preparátů, umělých hmot, fotografických potřeb a dusíkatých látek dodává Německo.

Nejvýznačným znakem světového trhu je však snaha jednotlivých zemí o vlastní výrobu. Země jako Řecko a Brazílie kryjí svou spotřebu chemického zboží ze dvou třetin samy. Španělsko, Argentina a Mexiko vyrábějí si ve vlastních podnicích asi polovici celkové spotřeby chemického zboží. Totéž lze říci o Australii, Jižní Africe a Indii. Dokonce i Egypt, Turecko a Persie usilují o silnou a vlastní chemickou výrobu. Mít vlastní chemické továrny náleží již bezmála k podstatným znakům národní samostatnosti.

V posledních 30 letech před světovou válkou hrálo Německo v chemii nesporně vedoucí úlohu. Od té doby zůstává sice stále v čele, ale utkává se již se silnými protivníky, kteří mu mohou vedení vyrvat. Před světovou válkou byly Amerika a Anglie hlavním odběratelem německého chemického zboží a barviv, ale s tím je už konec. Tyto veliké průmyslové země odebírají sice ještě stále mnoho speciálních výrobků, dodávajíc za ně jiné zboží, ale hromadné výrobky opatřují si už samy. Jsou již s to vyrábět kteroukoliv novou věc v kterémkoliv oboru lučební techniky.

V letech 1920 až 1930 vyvinula Amerika úžasné úsilí, aby se v chemické výrobě zmocnila vedení. Vůči Německu představují Spojené Státy zemi, v níž je třeba násobiti všechno aspoň desíti. Přebytek nevyužití vodní síly a surovin dává americkým chemikům největší možnosti. Přímou je vyzývá, aby ze surovin udělali něco vhodného. Musí to být výrobky, sloužící autu, kinu nebo nejoblíbenějším předmětům v bytě, protože v USA je poptávka především po takovém zboží.

Ale i Spojené státy trpí nouzí o d b y t u. Po zhodnocení volá ohromný přebytek zemědělských výrobků. Farmář na severu pěstuje cukrovou řepu, ale Kuba a Filipíny dodávají samy dost cukru. Aby se přebytek cukru zmenšil, je chemik vybízen, aby z cukru vyráběl alkohol. Farmáři v jiných krajích nemají zase odbyti pro kukuřici. Doporučuje se jim tedy, aby pěstovali sojové boby, z nichž má chemik vyrábět bílkoviny a kasein – v dalším zpracování umělé látky.

Mimo to trpí Spojené Státy hrozivým nedostatkem důležitých surovin, totiž nedostatkem dřeva. V severních oblastech Unie a v Kanadě padají pod sekýrou každý rok obrovské plochy lesů, a místo státních smrků rostou jenom stromečky. Z vykácených stromů vyrábí se téměř výlučně novinový papír. Pravda je ovšem, že se nedostatek dřeva vyskytuje jenom místy, na jihu Unie je měkkého dřeva dost. Za deset let vyrostou tam pořádné stromy, jejichž dřeva se nevyužívá ani jako paliva. Teď mají chemikové vyrábět z tohoto dřeva buničinu, která by byla základem pro výrobu papíru, umělého hedvábí a broušených laků.

Bývalo to vždycky tak, že chemie pomáhala odstraňovat nouzi. Na západní straně zeměkoule není nouze z nedostatku, nýbrž z přebytku. Chemii jest zasáhnouti, aby se přebytek správně zhodnotil. Jinde je zase chemie povolána, aby odstranila nedostatek surovin. Je velká otázka, která chemie zvítězí: chemie přebytku či nedostatku?

Americká prevaha?

V r. 1927 stála ešte nemecká chemie na vrcholku nových úspechů, zdánlivě vůbec neprekonateľných. Podařilo se jí vyrobiti syntetický benzín. Leunawerke budují továrnu, která má vyrobiť prvých 100.000 tun syntetického benzínu. Vyrábět benzín z uhlí je pro život příštích generací čin stejně osvobozující, jako výroba ledu ze vzduchu. Dusíkatá hnojiva zajišťují úrodu na staré kulturní půdě, zažehnávajíce v staré Evropě příšeru hladu. Syntetický benzín zajišťuje autu a letadlu pohonnou látku, až budou prameny nafty vyčerpány. Už dnes je jisto, že v r. 2000 bude nafta ze země vyčerpána, zatím co ložiska uhlí vystačí ještě na celé tisíciletí.

Byl to tedy veliký triumf, když se F. Fischerovi a dr. Tropschovi z mühlheimského výzkumného ústavu podařilo v r. 1923 uskutečnit benzínovou syntézu jenom pomocí katalysátorů, bez použití vysokého tlaku. Podali důkaz, že se kyslíčník uhličitý a vodík dají sloučiti v benzín bez působení tlaku – za dva roky potom vypracovali celý výrobní postup do nejmenších podrobností. Místo drahých zařízení pro vysoký tlak mohou se teď aparáty vyráběti z obyčejného plechu. V r. 1927 byl už výrobní postup propracován do té míry, že výroba syntetického benzínu mohla začít ve větším rozsahu.

Téhož roku bylo již Německo s to, vyráběti také buničitou vlnu, zvláštní textilní látku, která se dá zpracovati stejně jako bavlna. Hlavní výhodou této suroviny je láce, poněvadž stojí o polovici méně, než nejlevnější umělé hedvábí. V textilní výrobě objevila se tato látka pod jménem *vistra*.

Německé textilní továrny nechtěly s počátku o tomto chemickém vlákně ani slyšet, ale do Francie začalo se brzy vyvážet ve větším množství. Na světovém trhu vzbudil pak výborný vzhled nových francouzských tkaniv velký údiv.

V listopadu r. 1927 konala se ve Frankfurtu nad Mohanem slavnost spolku na ochranu zájmů lučebního průmyslu, na které jeden ze slavnostních řečníků prohlásil, že společnost I. G. Farben začne již brzy vyráběti syntetický kaučuk. Bude prý mnohem lepší, než methyلكaučuk za světové války. Ceny kaučuku klesly po tomto překvapujícím prohlášení velmi citelně. Německá chemie stála opět jednou na vrcholku slávy. Teprve před rokem, tedy v r. 1926, uložily leverkusenské podniky chemikům a technikům, aby vyrobili syntetický kaučuk – a nyní byla už továrna tak daleko, že mohla vyráběti butadien ve větším měřítku.

Uplynuly tři roky a celý svět trpí nevidanou hospodářskou krizí. Odbyt dusíkatých hnojiv klesá velmi rychle. Německý vývoz dusíkatých hnojiv klesl v roce 1930 o 100 milionů říšských marek a v roce následujícím o dalších 40 milionů. V r. 1933 zbylo z něj už jenom 50 milionů marek, ačkoliv v r. 1928 až 1929 činil 280 milionů říšských marek.

V americkém lučebním průmyslu rozmach pokračoval. V r. 1927 podařila se Dupontovi syntéza methanolu. V r. 1929 podařilo se společnosti Union Carbide vyrobiti syntetický většinu alkoholů a éterů, glykol a dokonce aceton. Ve velké továrně, kterou vybudovala v západní Virginii, vyrábí tato společnost syntetickou cestou i výbušniny. Glykol je látka podobná glycerinu. V zimě se používá v chladičích aut jako ochrana proti mrazu, poněvadž vydrží ještě nižší teploty než glycerin. Zpracuje-li se glykol kyselinou dusičnou, dostaneme výbušnou látku, která se vyrovná nitroglycerinu.

Dupont překonává však sám sebe. Zatím co jeho konkurent vyrábí glykol, začíná Dupont vyrábět pomocí

glycerinu nový, zdokonalený automobilový lak. Získává jej z kyseliny phtalové esterisací glycerinu. Kyselinu phtalovou opatřuje si z naphtalinu pomocí metody, kterou vypracovali německí chemikové v r. 1895, zabývající se indigovou syntézou.

Sotva se veřejnost dověděla a německých úspěších při syntéze kaučuku, začínají se tím zabývat také chemikové společnosti Dupontovy a vojenské lékařské akademie v Leningradu. Již v r. 1928 podařilo se Lebedevovi vyrobiti umělý kaučuk z bramborového lihu a krátce potom podařila se syntéza kaučuku také dr. Vogtovi, zaměstnanému u společnosti Dupont. Na podzim r. 1931 Dupontova společnost oznamuje, že v nejbližší době uvede na trh syntetický kaučuk pod jménem dupren, vyrábějíc z něho pokusně také pneumatiky.

Společnost Standard Oil a Shellův koncern postavily v době světové hospodářské krize nové, velké rafinerie zemních olejů, používající plynů, které při štěpení olejů vznikají, k chemickým syntézám. Jediný cylindr jejich krakovacích zařízení štěpí do roka více než milion tun těžkých olejů. V r. 1932 dokončila společnost Standard Oil v Louisianě stavbu největší rafinerie světa. Shellova společnost vybudovala veliké podniky v Texasu, kde z krakovacích plynů získává syntézu butylalkohol a dokonce i velmi hodnotný benzín pro letadla.

Ani Dupont nezůstává v této soutěži pozadu. Do roku 1934 postavil druhou továrnu na výrobu syntetického kaučuku a připravuje třetí továrnu. Z amoniaku, kyseliny uhličitě a vody začíná vyráběti syntetickou cestou močovinu, což dosud dovedli jenom chemikové I. G. Farben. Z močoviny nevyrábí však dusíkatá hnojiva, nýbrž umělou pryskyřici. Současně začíná vyráběti velmi hodnotnou umělou látku z kyseliny akrylové.

Všichni německí chemikové, kteří navštívili Spojené Státy v letech 1930 až 1932 vracejí se s dojmem: Američané nás překonali a nelze je už porazit. Aby měla pro chemické syntézy nejlepší látky, může Amerika sáhnouti prostě do přebytků surovin. Nezáleží jí na tom, vyplývá-li tisíce tun nejlepších surovin, které slouží jenom experimentování. Jinak by se přece ztratily tyto suroviny ve vzduchu nebo někde jinde zcela bez účinku.

Sovětská chemie

Hrozné je pro německou chemii, že se na ni nedívá s patra jenom Amerika, ale i sovětské Rusko. Podle pětiletých plánů vybudovaly sověty od r. 1927 mohutný průmysl, v němž náleží chemické výrobě významné místo. V Petrohradě a v Moskvě bývaly dříve podniky zahraničních chemických společností, které sovětská vláda vyvlastnila a rozšířila. Označují-li se chemické továrny jako »kombináty«, má se tím říci, že je tam spojeno několik chemických skupin. V polární oblasti na Sibiři nacházejí ruští učenci nové zásoby kyseliny fosforečné a na Uralu draselnaté soli, v donské oblasti začínají sověty využívat vodních sil a na Ukrajině budují nové uhelné šachty. Ložiska magnésitu dávají na Uralu vzniknout novému těžkému průmyslu, na mnoha místech vznikají nové chemické »kombináty«.

Proto disponují dnes Rusové 19 velkými podniky, z nichž je 6 u Leningradu a Moskvě, 6 na Ukrajině, 1 v polární oblasti a 6 na Uralu nebo ve střední Asii. Všechny tyto podniky ujišťují, že vyrábějí jenom kyselinu sírovou, a hlavně umělá hnojiva. Ve skutečnosti zabývají se syntézou amoniaku, vyrábějíce kyselinu dusičnou, kterou potřebuje průmysl, dodávající výbušné látky. Dokud jsou nároky zbrojního průmyslu normální, vyrábějí se v těchto chemických podnicích také hnojiva, ale klade-li zbrojní průmysl zvýšené požadavky, mění se ihned celá výroba podle vojenských potřeb.

Mimořádně rozsáhlý gumařský průmysl, kterým se předválečné Rusko vyznačovalo, věnuje se již téměř výlučně výrobě pneumatik pro auta. Zpracovává zčásti

vlastní syntetický kaučuk, ale spotrebuje také veliká množství přírodního kaučuku. Ruský syntetický kaučuk, známý pod jménem sovpren, není už dávno žádným tajemstvím.

Stejně jako Amerika, má i sovětské Rusko ohromné zásoby zemních olejů. I sověty získávají benzin krakováním, při kterém vzniká množství krakovacích plynů. Sovětští chemikové nepoužívají však dosud těchto plynů pro výrobu umělých látek, nýbrž hlavně pro syntetickou výrobu kyseliny tukové a alkoholů.

Přírodní nebo nové látky?

Chemii, která vyrábí umělé látky, dala veliký popud německá čtyřletka. Při výrobě nejdůležitějších druhů umělých látek jde právě tak, jako u syntetického kaučuku, o polymerizační produkty, tedy o chemická spojení, při kterých se jednotlivé molekuly navrství v molekuly veliké. Navrstvení lze vyvolat nejsnadněji pomocí tepla nejjemnějším rozdělením látky a přidáváním prvků, které mají veliký sklon chemickému slučování napomáhati. Již deset let mají chemikové po ruce dost surovin, jichž lze v tomto odvětví chemické výroby použít: V Americe jsou to plyny, které vznikají při zpracování zemních olejů — a v Německu hydrovací nebo koksový plyn a acetylen.

Výrobě a rozšíření umělých látek ve velkém rozsahu překážely však v Evropě i v Americe nerozřešené otázky, které s touto výrobou souvisí.

Má se používat elektrického proudu a vyrábět v elektrické peci z vápna a uhlí karbid, který se pak zpracuje v acetylen? Nebo se má získávat acetylen synteticky z uhelných a zemních plynů? Má být východiskem acetylen nebo alkohol, benzol a éter? Stejně rozcestí čeká chemika i při volbě chemického postupu. Má usilovat o velké molekuly nebo o jednoduchá složení? Jest mu použití moci tepla nebo chladu? Má budovat směsí veliké molekuly z různých součástí?

Je zásluhou německé čtyřletky, že do tohoto zmatku vnesla určitý pořádek. Okolnost, že německá chemie musí současně řešit nejrůznější úkoly, je nesporně výhodná, poněvadž chemikové mohou rozhodnouti pro to nebo ono východisko, zkoumajíce nové látky pro nejrůznější účely. Nové látky byly zkoušeny jako elektrický isolační materiál nebo nátěry, jako prací prostředky nebo textilní vlákna. Zkoušelo se také, zda se dají upotřebit při výrobě nejrůznějších strojů a přístrojů. Bez této obsáhlé a soustavné práce nebyli by chemikové prolomili celou frontu techniky.

Náhle se však u zákazníků nových látek vynořila otázka: Mají tyto »umělé« látky vůbec nějaké výhody? Neznamená to jenom tolik, že se místo dobrých přírodních hmot používá španělých náhražek?

Na tyto otázky odpovídají nejlépe výstižné příklady. U strojních součástí, které jsou vystaveny velké námaze, osvědčily se umělé látky lépe, než dřívější přírodní hmoty. Proto se z umělých látek úspěšně vyrábějí ložiska strojů a letadlové vrtule. V případech, kdy ve válcovnách nevydržely vysoký tlak ani různé kovy, ani tvrdé dřevo, osvědčily se tenké plátky dřeva, silácené a spojené umělou pryskyřicí. Pro výrobu hnacích řemenů používalo se dříve jenom kůže, ale při velké námaze se řeme-

ny často přetrhly. Zkoušelo se tedy vyrábět hnací řemeny z přírodní gumy, ale ani tento pokus se neosvědčil. Teprve nová umělá látka umožňuje nyní vyrábět hnací řemeny v každém ohledu dokonalé.

Zatím co se někde těmto novým hmotám ještě posmívají, začínají být umělé látky německé čtyřletky nejcenějším vývozním zbožím německé Říše.

Ale Německo není jediná země, která se snaží pomocí chemie zlomit monopol států, vládnoucích surovinami. Také Itálie a Japonsko vypracovaly velké programy, aby měly nejdůležitější suroviny ve vlastní zemi. Z nedostatku uhlí musí však Itálie získávat pohonné látky hlavně z albánské nafty, používajíc při tom německého výrobního postupu. Zkapalňuje také uhlí, pokud se v Itálii vyskytuje. Japonsko zařizuje obrovské podniky pro syntetickou výrobu benzínu na asijské pevnině, protože na japonských ostrovech je uhlí velmi málo.

Velké výkony na poli výroby umělých vláken vedly k výstavbě průmyslu, vyrábějícího základní chemické látky. Protože Itálie i Japonsko mají mnoho vodních sil, vyrábějí se základní chemikálie ve velkém měřítku cestou elektrochemickou. Proto jsou tyto země na cestě, zařadit se v chemické výrobě mezi velikány.

Chemie nedostatku nedosáhla jenom vývozních úspěchů, ale může se chlubit také velikými vědeckými výsledky. V celém odvětví chemie, o kterém jsme právě mluvili, jde téměř výlučně o děje, které se odehrávají na hranici mezi dvěma soustavami látek. Nejdůležitější klíč k veškeré chemii budoucnosti bude mít ten, kdo si zajistí vedení v tak zvané chemii hraničních ploch.

do ba a lid é

A. M.:

Milion kilogramů jedu

Je obecně známo, že definice pojmu »jed« patří k definicím velmi dlouhým a rozvlácným, neboť je třeba mnohých výhrad, obmezení a závorek: kuchyňská sůl je prudkým jedem pro kojence — a na druhé straně jsou kraje, kde obyvatelé snesou dávku arsenu, ze které se strefuje mrtvice do lidí, kteří — o tom jen slyší.

Velmi lákavé je nazvat jedem to, co zabíjí chemickým svým působením. Nedejme se zlákat, sic budeme musít ze seznamu jedů škrtnout digitalis, kafr a podobné věci, které se v lékárnách označují nálepkou s hnáty a lebkou: neboť tyto chemikálie, jak známo, tvoří poslední zbraň doktorů medicíny. Nepomohou-li, je řada na doktorech theologie. Kromě toho tato svůdná definice ohrožuje velice lahůdkáře: je-li jedem to, co zabíjí chemickým svým působením, patří sem rozhodně soustavně požívaná humrová majonesa, paštika z husích jater a podobné věci, za něž se tělo revanžuje kornatěním tepen nebo ztučením srdce.

Budeme-li tedy za těchto okolností tázáni na definici jedů o m a m n ý c h, ocitneme se v situaci studenta, kterého se examinant ptal marně na příčný průřez vlasem. »Nevím, pane profesore,« řekl student a dodal se stateč-

ností zoufalých: »Ale mám právo na druhou otázku!«
 »Zajisté, pane kandidáte,« odvětil líbezně profesor.
 »Povězte nám, jak vypadá podélný průřez vlasem!«

Nehodlajíce zde podávat vědecký posudek, můžeme se spokojit na místě definice popisem: za jed považujeme chemikálii, která v poměrně malé dávce působí živočišnému organismu za určitých, většinou běžných okolností velmi těžké škody.

Pokud jde o rozdíl mezi jedem a jedem omamným, můžeme si — opět s omluvou za nevědeckost — ulehčit situaci konstatováním: účelem jedu (požití nebo podání) jest konečný projev, to jest: zdoání nebo zachování života.

Účelem omamného jedu (požití nebo podání) jest průběh otravy, nebo — abychom se vyhnuli druhému smyslu slova — intoxikace.

Rozdíl je tedy asi takový, jako mezi člověkem, jenž pomocí vlaku utíká před nebezpečím (nebo je pomocí vlaku deportován), a mezi člověkem, jenž jede bez užitečného cíle určitou tratí, aby se potěšil vyhlídkou. Přírovnání není nahodilé: funkce omamného jedu je opravdu tvoření vyhlídek, smíme-li halucinaci nazvat slovem fenomen od opravdového »fainó« a »fainome-non«, co vyhlíží jako to či ono.

Rozdíl největší

Znalost jedů je na celém světě stará a celkem rovnoměrně rozšířená. Určitou převahu východu a trópů nad západem a mírnými pásmy lze prostě vysvětlit botanickými rozdíly a do jisté míry i rozdílem talentů: na západě se v XVI. století hosté otravovali při společné hostině za pomoci techniky. Jeden z ostnů vidličky — byla ovšem společná celé tabuli a sloužila jen servírování kusů masa — byl dutý a naplněný jedem. Spolehlivý personál injikoval pak při podávání příslušnou porci.

Orientálec nemiluje šroubky, pera, páčky a vymoženosti, jako je vacuum. O tom se přesvědčil každý z nás, kdo viděl ve variéte nebo v cirku jednak evropského »kouzelníka« s arsenálem rekvizit, jednak artistu asijského, jenž provádí své kousky za pomoci paraplete, trpělivého mozku a hbitých desíti prstů.

Asijské travičství v nejrafinovanějším svém projevu vešlo do dějin kriminologie ať už právem či neprávem pod jménem »malajské menu«. Žádná dutá vidlička, žádné talíře s neviditelnou prohlubní (jak ostatně prohloubit palmový list a jak se vyhnout počtě sousta z hostovy a hostitelovy ruky?). Vražda malajským menu je založena na základě tak zvaného protijedu a na principu neškodných složek, jež působí vražedně teprve při vzájemném prostoupení v hostově žaludku.

Hostitel se buď imunisuje tím, že požije před hostinou určitých jídel, paralyzujících to, co pak jí společně s hostem, nebo vynechá jeden z četných »chodů«, jenž ostatně sám o sobě nemusí být otrávený, nebo naopak zase vezme nadměrnou dávku některého z jídel. Převáděno na nejjednodušší formuli a na evropské poměry: hostitel i host snědí kilo bezvadných třešní a vypijí jeden každý litr bezvadné vody.

Hostitel, jenž jedl třešně vařené bude stížen přechodnou indisposicí, host však, jenž jedl třešně syrové, umře bídně a nadobro a žádný chemik nezjistí jed,

prostě proto, že tam žádný není. (Smrt nastává z důvodů spíš mechanických.)

Tohle všechno jsou věci jaksi režírní a v nich není základní rozdíl mezi západem a východem.

Diametrální rozdíl, rozdíl propastný se otvírá teprve v kapitole jedů omamných:

Omamný jed na západě je gigantická, infernální a satanská odvěta orientu za porážku, kterou utrpěl na začátku nového věku.

Je to pekelná revanš za vyrabování azteckých chrámů, za vyhubení bývolích stád, za alkoholizování východních národů, za násilné otvírání čínských přístavů.

Převáděno na rovnici méně patetickou: Evropan, nechť už bydlí zde či v USA, hraje na poli omamných jedů roli přísně drženého chlapce, jenž se dostane na návštěvu ke strýci cukrářovi.

Evropan má tisíciletý trening určité odolnosti proti jedinému omamnému jedu, totiž vůči alkoholu. Slovem »odolnost« nesmím však mínit jen dávku, kterou kdo »snese«, než začne své tchyni říkat »krásná slečno«. Odolnost znamená sílu ustat v požívání dřív, než přivodí neodčinitelné škody. Být odolný znamená: být přístupný rozumovým důvodům. (O odolnosti a kultuře na příklad českého národa svědčí mimo jiné i to, že se boj proti alkoholismu obešel bez jakéhokoliv zákona. Pokud jde o dospělé, existuje jen jediné nařízení, a to je ještě živnostenské: je to zákaz prodávati alkoholické nápoje lidem opilým.)

Evropan není odolný proti omamným jedům ostatním.

Není nebezpečí, že by se utopil v kádi s alkoholem. Proto není třeba stavět zábradlí kolem těchto »nádob neřesti« tekuté.

Je však skoro jisto, že Evropan, jenž se dostane do styku s jiným omamným jedem, propadne zkáze. Odtud velký boj proti podloudnému obchodu, ale odtud i šilené zisky tohoto »obchodního odvětví«.

Neboť je v lidské povaze, že nic člověk neplatí tak ochotně, jak vidinu štěstí, vidinu poslušnou, tak říkajíc zaručenou a kdykoliv připravenou.

Na zeměkouli existuje 54 oficiálních továren na výrobu omamných jedů. Oficiální produkce činí do roka milion kilogramů opiátů.

Pro lékařské účely by na ošetřování dvou miliard lidí stačilo do roka 30.000 kg.

Ostatních 970.000 kg jedu se propadá do podsvětí. Rok co rok. Boj, který vedou úřady, je bojem nerovným. Špatně nebo aspoň nedostatečně placení úředníci mají stíhat zločince, pro něž soukromé letadlo, jachta, flotila motorových člunů nebo park závodních automobilů je režírním detailem.

Mexický profesor Reko konstatuje, že při třídní šňáře v USA bylo zatčeno 2229 osob pro ilegální obchod s omamnými jedy. Při tom bylo zabaveno jedů za 5 milionů 450 tisíc dolarů.

Jak velký musí být obchod, když takovýmto zásahem nebyl zničen a z kořenů vyvrácen?

(Pokrač.)

Svět knih

Roč. 9. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 15

Karel Kapoun:

TŘETÍ

*Jsmo jenom dva a do hry
chybí třetí,
přijměme dítě, mnoho dětí,
už chlapec v plénkách hrát
by chtěl
o dýmání dneška s vrypem
střel,
my stárneme a smělý hoch
nás přebíjí,
my zemřeme a oči nás jen
přežijí,
vždyť tolikrát, vždyť tolikrát
my dítvali se dětem do očí,
když horký dech jim
stahoval
s oběhu tep jak peníze
a vytrhnout chtěl naposled
z hrdélka slovo s Bohem.*

Z nového, třetího čísla
»Kritické měsíčníku«

POZNÁMKY

NOVÁ JAZYKOVÁ PŘÍRUČKA MATEŘŠTINY. »Správné česky« nazývá se nová příručka mateřského jazyka, již v nakladatelství Prometheus začal vydávat prof. dr. Jiří Haller. Dosud vyšly dva sešity naznačují, že jde o praktickou příručku mateřského jazyka, která má rychle, jasně a určitě poučiti tam, kde se ocitáme v pochybnostech o některých slovech našeho jazyka, nebo tam, kde jsme na rozpacích nad jednotlivými jejich tvary nebo vazbami. Hallerova příručka nás také podle platných jazykových norem poučuje o nejdůležitějších mluvnických a stylistických zásadách dnešní spisovné jazykové praxe. Její odběratelé získají v ní dobré praktické rady, který bude vitaným doplňkem a dodatkem slovníku. Mateřský jazyk, jenž se nám pod zorným úhlem literatury, poesie a krásné prózy jeví jako řeč vil a pohádkových bytostí rodné země, jako jeden z nejdražších duchovních statků a nejvzácnějších pokladů národa, které pokolení předávají pokolením, umírající živým, odcházející přicházejícím, je v celém svém bohatství slovním i bohatém rozvíti skladebném a tvárném uchován v Slovníku jazyka českého, který uspořádal Pavel Váša a Frant. Trávníček. To je vlastně první moderní a úplný slovník mateřského jazyka, kde v duchu platné jazykové formy se poučujeme o všech jednotlivých výrazech mateřštiny, o nejdůležitějších jak mluvnických, tak stylistických zásadách dnešní jazykové praxe. Vášu a Trávníčkův Slovník jazyka českého, doplněný Stručnou mluvnicí českou od Fr. Trávníčka, neměl by chybět

Význam knihy v civilizaci

Kniha je lépe než kterékoli jiné lidské dílo výrazem západní civilizace. Výzkumy učenců, úvahy filosofů, sny básníků a příběhy romanopisců, všechny naše city a nauky, naše omyly a chlouby, všechno to vyúsťuje v knihu, všechno se to jednou provždy vepisuje do knihy. Kniha se tak stala nádobou lidského ducha.

G. Duhamel

nikde, kde se mluví a píše mateřským jazykem.

NOVÝ KRITICKÝ MĚSÍČNÍK. Nové třetí číslo Kritického měsíčníku je uvedeno úvahou Františka Kovárny, odpovídající pronikavě a důmyslně na otázku po smyslu, podstatě a významu tradice v životě národa a v oblasti umělecké tvorby. Vedle této dnes opravdu aktuální úvahy čteme v tomto čísle Kritického měsíčníku také vynikající, filosoficky založenou a prohloubenou stať Jana Patočky, která nám pod názvem Životní rovnováha a životní amplituda objasňuje a ozřejmuje důležitou roli filosofie v životě člověka. »Filosofie amplitudy jest ta, která si uvědomuje, že život musí v každém okamžiku nésti celou tíži světa, a která se hlásí k tomtu úkolu, sledující celou složitou hru lidských zkušeností, stanovisek a životních poloh, varující před běžnými ilusemi a sugerující lásku k věčnému.« říká krásně autor této studie. Z básníků přispěli do tohoto čísla František Halas krásnou básni Počasy, Vladimír Holan výraznou ukázkou ze svého Zpěvu tříkrálového, Oldřich Mikulášek básni Listopad, dále Josef Kohnout, Karel Kapoun, Ivan Jelínek, Jan M. Tomeš a Jiří Orten. V obsáhlém průhledu do nové poesie čteme kritické studie a referáty o původních novinkách básnických českých i slovenských, kterými sem přispěli V. Černý, Bohumil Polan, Bohumil Novák, Jos. Kohnout a Karel Polák, a v oddílu Poznámky řadu aktuálních kulturně politických a historických gloss a poznámek. Cena čísla je 3 K.

Pavel Stránský: ČESKÝ STÁT. Spolek českých bibliofilů v Praze vydal slavné dílo mistra pražské university a litoměřického měšťana Pavla Stránského ze Zap u Brandýsa, vydaného roku 1627 pro víru z vlasti. Je to nový český překlad latinského díla, vydaného po prvé r. 1634 pod názvem Res publica Bohemia v slavné leidské tiskárně bratří Elzevirů. Toto nesmrtelné dílo, seznamující s polohou české země, s charakterem a rozdělením jejího obyvatelstva a zároveň podávající nezapomenutelné, byť stručné, české dějiny s jmény králů, královen a biskupů, přeložil z latiny neobyčejně výrazně a šťastně Bohumil Ryba a Václav Mašek a doprovodil jeho text 23 dřevoryty, tvořícími

zvlášť šťastný výtvarný doplněk jeho obsahu. Krásný tisk Orbisu, vzorná typografická úprava R. Hály, Maškovy dřevoryty, hollandský papír pro ten účel speciálně vyrobený a opatřený zvláštním filigránem, a Rybův překlad, to všechno splývá v celek dokonalý, vzácného tisku, který potěší nejen milovníky krásných knih, nýbrž všechny bez rozdílu, jimž se Český stát dostane do rukou. Je to dílo tak krásné a dokonalé, svou výpravou tak hodnotné a nám Čechům drahé svým obsahem, že patří na prvé místo všech děl, jež kdy Spolek českých bibliofilů vydal.

NOVÝ ROMÁN KNIHOVNY LIDOVÝCH NOVIN. Letošní ročník Knihovny Lidových Novin, který přinesl novou původní románovou práci básníka Josefa Hory Dech na skle, rozsáhlý román mladistvého prozaika Václava Rezáče Slepá ulička, poslední románovou práci Karla Čapka, přinese také novou, osobitou románovou práci Karla Konráda Postele bez nebes. Je to román o dětech, v jejichž hrách, citových i duševních pohnutích, rozhovorech, radostech i zálech a dětských dobrodružstvích se obráží do nejmenších nuancí atmosféra let od balkánské války až po válku světovou, tedy atmosféra doby, jež svým skrytým dním vlastně formovala základní charakter dnešní generace. Slovesným mistrovstvím, jak se obráží v osobitě, básnický výrazném a minuciosním stylu, v krásné, členěné a bohatě rozvířené větě, v její zvukomalebnosti, preciositě a ryzosti budou Konrádovy Postele bez nebes, jejichž první kapitoly přinesou dvojšeřit 24—25, jedním z nejradostnějších překvapení pro čtenáře moderní české prózy románové.

DOPISY OTOKARA BŘEZINY F. X. ŠALDOVI, vycházející nákladem »Melantrichu« v měsíci Šaldova úmrtí a těsně po výročí Březinově. Je to soubor duchovních rozhovorů dvou duchů, kteří stáli nad dobou a lidmi. Mezi jiným je tu dopis, jímž děkuje Šalda Březinovi za zaslání básnické knihy »Ruce«. Jeho závěr je nadsené kritické vyznání Šaldovo. Práví tu: »Přiblížil jste nám úžasně metafyzický problém bytí: zde je to slovo na papíře, ale u Vás je to bolest, hrůza a sláva, něco intenzivnějšího než sen, a vroucnějšího než život. Pozdra-

Miomandre:

ČETBA - UMĚLÝ RÁJ

Číst znamená zapomínat na sebe a vnikat do myšlenek druhého člověka, buď abychom lépe pochopili sami sebe, nebo abychom se zbavili každodenních soužení. Číst znamená vystupovat na jinou rovinu světa, kde se nám věci ukazují pod neškodným zorným úhlem kontemplace, ve světle skutečnosti ideální a proto zaručeně pravé. Číst znamená utíkat se do snů; a když má ten sen barvy strašidelné, pohříženost do něho ulevuje. Číst znamená svěřit se člověkově, který píše, podat mu ruku a dát se vésti, kam on chce, mnohdy velmi vysoko, jindy méně vysoko, ale vždycky někam jít. Kniha je pro ducha často tím, čím je pro zmučené tělo blahodárná injekce: náhlým zastavením bolesti. Ze všech uměleckých rájů, vymyšlených lidským důmyslem na únik z pekla života, četba je ráj nejneškodnější a nejvíce odolává rušivému návyku.

vuji Vás z celého srdce. Oddaný Vám F. X. Šalda.»

PRÁVNÍ SOUSTAVA NĚMECKÉ ŘÍŠE. Dr. VI. Mandl. Stručná brožura, která chce podat v zkratce přehled všech právních předpisů Třetí říše ze všech oborů veřejného i soukromého práva, se zvláštním zdůrazněním nacionálně socialistických právních principů a potom odchylek od práva našeho. Kniha je určena především široké veřejnosti; avšak i praktický právník naleznou v ní žádoucí pomůcku aspoň pro řešení jednodušších případů. Vydalo Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Línhart v Praze 1939, stran 128, cena brož. 25 K, váz. 33 K.

ALŠŮV ŠPALÍČEK, rozšířený, skvostně vypravený, s předmluvou Alšova znalce a zetě prof. Svobody, vyjde nákladem »Melantrichu« jako jedna z těch vzácných publikací, které jsou základními kameny výstavby národní kultury. Aleš nakreslil přes 350 obrázků k národním písním a říkadlům. 300 nejkrásnějších kreseb bude sruženo v připravovaném díle. Teprve soubor kreseb dává vyniknouti Alšovu mistrovství. Zde je teprve možno zastavit se s láskou u každé jednotlivé kresby, zadívat se na ni,

pohládít si jí. Dílo, které se dostane do veřejnosti, bude velkým nakladatelským činem. Krásný prospekt bude v nejbližší době možno obdržeti u všech knihkupců. Toto dílo tvoří základ nového údobí vydavatelské činnosti. Nakladatelství, které vydává Ašův špalíček, nemusí příliš mluvit o svém programu. Tento čin je program.

J. JEZEK: KALKULACE VŠEDNÍHO ŽIVOTA. Úvahy o rodině a jejím hospodaření. Vydal L. Souček, Praha. Cena 27 K. Autor se snaží ukázat rozmanité stránky

rodinného života, význam práce jednotlivých členů rodiny a zvláště ženy v domácnosti, účinek rozumného hospodaření v rodině, pro domácnost i pro pospolitost, význam rodinných rozpočtů a finančního vedení v domácnosti, význam rodinných úspor, rodinné výchovy, atd.

Článek C. C. Furnasse »**CLOVĚK MUSÍ JÍST!**«, který vyšel v minulém čísle Přítomnosti, byl vyňat ze stejnojmenné knihy, již s podtitulem Historie lidské potraviny vydá v nejbližších dnech nakladatelství Orbis.

Velkolepým románem od slavného amerického dramatika

ELMERA RICE

NEW YORK VLÁDNE

který kouzelně zachycuje živelnou a životem přímo překypující symfonii amerického Bábelu, symfonii, v níž vedle temných tónů hoře a zoufalství slyšíme i chvějivou melodii krásy a naděje, zahajujeme v sešitech o 48 stranách po K 2.50 novou řadu knihovny levných vynikajících románů

NOVÝ SVĚT

Knihovna NOVÝ SVĚT bude vycházet v sešitech v pravidelných čtrnáctidenních lhůtách. První sešit výjimečně o 16 stranách bude stát jen 50 haléřů a každý knihkupec nebo přímo nakladatelství pošle jej na ukázkou všem, kdo si jej vyžádají. Další sešity již o 48 stranách budou stát jednotlivě K 2.50. Na každý svazek vydáme také levné originální desky. Upozorňujeme zároveň, že jednotlivé knihy po ukončení sešitového vydání v brožovaných svazcích budou poněkud dražší.

Knihovna NOVÝ SVĚT se předplácí takto: Na prvních 5 sešitů K 10.75 i s poštovným; na každých dalších 5 sešitů K 12.75 i s poštovným. Knihovna NOVÝ SVĚT poskytuje jedinečnou příležitost získati nejlepší romány světové literatury, přeložené nejosvědčenějšími z našich překladatelů, za peníz opravdu levný. Uvážíme-li, že rozpočet odběratelů zatěžuje nepatrným obnosem K 2.50 jednou za čtrnáct dní a že svazky jsou vkusně a dokonale upraveny a vzorně vytištěny na dobrém dílovém papíře, pak jistě přiznáme, že NOVÝ SVĚT patří k nejlepším edicím svého druhu. Nadto vychází co nejvíce vstřícně četným, dychtivým i dnes četby, která by jim v kouzelném zrcadle svého bohatého děje a vypravěčského umění zobrazila celý svět.

Dodá každý knihkupec nebo nakladatelství

FR. BOROVÝ - PRAHA

Obchod uhlím Živnostenské banky

PRAHA II., JUNGMANNOVA TŘ. Č. 1

Telefon 329.51 serie

FILIÁLKY:

BENO, telefon č. 110-81, 110-82

MOR. OSTRAVA, telefon č. 3602, 3603

BRATISLAVA, telefon č. 1483

Telegrafická adresa: ŽIVNOCARBO

Komisionářský prodej uhlí a koksu z revíru ostravsko-karvinského. Export koksu do Polska, Jugoslavie, Bulharska atd. Prodej Ia dřevěného uhlí retortního bukového.

Čtěte **LIDOVÉ NOVINY**

Učebnice, které nezklamou!

NĚMECKY od A do Z

Zpracoval R. H. KNOPS

Moderní metoda! Vědecká úroveň! Živý výklad! Praktické uspořádání! 50 lekcí! 446 stran.

Dokonale upravený svazek v poloplátěné vazbě je za **K 60.—**

Rychlým kursem němčiny jest příručka

ČECH MEZI NĚMCI

Na malém prostoru je zpracována látka velkých učebnic a slovníků. Praktická úprava a formát! **Váz. K 20.—**

Veselé učebnice němčiny pro děti

**S. WELLEK, LACHEN
UND LERNEN**

Učení pomocí obrázků, které je hrou! Od hodiny k hodině učí se děti řeči bez obtíží. **Brož. K 33.—, váz. K 45.—**

Vyzbrojte se pro život! Učte se řečem! Napište si o náš úplný seznam jazykových učebnic!

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEC!

Nakladatelství **ORBIS** Praha XII